

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023

Autor: Lucid Linx d.o.o. Sarajevo

Indeks izračunali: Vesna Čužić, Radoslav Ćorović, Aida Eskić Pihljak i Gorana Knežević

Dizajn: Azra Kadić

©2024 UN Women.

Izdavač: Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena.

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 izradile su Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Agencijom Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) u Bosni i Hercegovini.

Ova publikacija je izrađena uz finansijsku podršku Vlade Švedske u okviru Projekta "Podrška za rodnu ravnopravnost u BiH" koji provodi UN Women u Bosni i Hercegovini.

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 utemeljen je na metodologiji Indeksa rodne ravnopravnosti koju je razvio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (<http://eige.europa.eu/>) za Evropsku uniju i njene države članice. Podaci korišteni za izračunavanje Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 odnose se na podatke iz 2020., 2021. i 2022. godine.

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autora i ne izražavaju mišljenje ili stav partnera u inicijativi za izradu Indeksa rodne ravnopravnosti, koji se ne mogu smatrati odgovornim za sadržaj ili dalju upotrebu informacija sadržanih u ovoj publikaciji, uključujući Agenciju za statistiku Bosne i Hercegovine, Agenciju za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Evropski institut za rodnu ravnopravnost, Vladu Švedske i UN Women.

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023

Sadržaj

Skraćenice i akronimi	6
Predgovor.....	7
Ključni nalazi.....	9
1. Uvod.....	11
1.1. Konceptualni okvir	12
1.2. Metodološki okvir	15
2. Kontekst – Bosna i Hercegovina	16
2.1. Politička organizacija i društveno-ekonomski kontekst.....	16
2.2. Politike rodne ravnopravnosti i institucionalni okvir.....	18
3. Indeks rodne ravnopravnosti – Bosna i Hercegovina.....	22
3.1. Domen Rad	22
Rezultati indeksa.....	23
Drugi statistički podaci za BiH.....	25
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Rad	25
3.2. Domen Novac	28
3.3. Domen Znanje	30
Rezultati indeksa.....	30
Drugi statistički podaci za BiH.....	32
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Znanje	32
3.4. Domen Vrijeme	35
Rezultati indeksa.....	35
Drugi statistički podaci za BiH.....	37
Politike promocije rodne ravnopravnosti u domenu Vrijeme	37
3.5. Domen Moć.....	39
Rezultati indeksa.....	39
Druge statistički podaci za BiH	41
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Moć.....	42
3.6. Domen Zdravlje.....	44
Rezultati indeksa.....	44
Drugi statistički podaci za BiH.....	46
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlje.....	46
4. Zaključak	48
Bibliografija	50
Aneks Metapodaci – Izvori i godine informacija po domenima, poddomenima i pokazateljima	54

Skraćenice i akronimi

ARS BiH	Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
BD	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama
COVID-19	Bolest uzrokovana koronavirusom 2019
EK	Evropska komisija
EIG	Evropski institut za rodnu ravnopravnost
EQLS	Evropsko istraživanje o kvaliteti života
EU	Evropska unija
EWCS	Evropsko istraživanje o radnim uslovima
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FIGAP	Finansijski instrument za provedbu Gender akcionog plana
GAP	Gender akcioni plan
GC FBiH	Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine
GC RS	Gender centar Republike Srpske
BDP	Bruto domaći proizvod
GEF	Podrška za rodnu ravnopravnost u BiH
IKT	Informacione i komunikacijske tehnologije
MOR	Međunarodna organizacija rada
LGAP	Lokalni gender akcioni plan
MLJPI	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
MISP	Minimalni inicijalni paket usluga
RS	Republika Srpska
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SDGs	Ciljevi održivog razvoja
SILC	Istraživanje o dohotku i uslovima života
UN	Ujedinjene nacije
UNFPA	Populacioni fond Ujedinjenih nacija
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
UNICEF	Dječiji fond Ujedinjenih nacija
UNSCR 1325	Rezolucija 1325 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija
UN Women	Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena
WB	Svjetska banka

Predgovor

Poštovane čitateljke i čitatelji,

objavljivanje Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini za 2023. godinu predstavlja izraz napora Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, da se održi praksa unapređenja rodne statistike i empirijskog praćenja stanja ravnopravnosti spolova u našoj zemlji.

Pomenute dvije agencije su prethodnih godina pojačale napore u sistemskom prikupljanju i obradi podataka raznovrsnih po spolu u svrhu praćenja stanja i informisane pripreme politika u različitim oblastima društvenog života. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, u skladu sa nadležnostima iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, u kontinuitetu radi sa institucijama Bosne i Hercegovine na unapređenju rodno razvrstanih podataka, u čemu je ostvaren vidljiv pomak. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine je, u saradnji sa Evropskim institutom za rodnu ravnopravnost (EIGE) iz Vilnusa, usvojila značajne vještine statističke obrade rodni podataka u skladu sa standardima Evropske unije, koji su prije dvije godine rezultirali i prvim (parcijalnim) bosanskohercegovačkim Indeksom rodne ravnopravnosti.

Ako smo za prvi Indeks rodne ravnopravnosti konstatovali da se radi o ključnom instrumentu za sagledavanje „nultog“, početnog stanja ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini u odnosu na kojeg će se moći pratiti progres, za ovaj drugi indeks se može reći da služi upravo toj svrsi i na statistički egzaktni i sveobuhvatan način identifikuje kretanje trendova i pruža nam istorijsku perspektivu za sagledavanje stanja ravnopravnosti spolova u više oblasti društvenog života.

Međutim, rezultati koje nam ovo izdanje bh. Indeksa rodne ravnopravnosti donosi pružaju povod za zabrinutost. Naime, nalazi pokazuju da u nekim domenima i poddomenima naša zemlja stagnira ili bilježi stanoviti nazadak. Naime, u poddomenu Učešće u radnoj snazi nazadak iznosi 1,9 indeksna boda u poređenju s prošlim indeksom; u domenu Znanja nazadak je 0,3 boda, a u domenu Moći, koja prikazuje učešće žena u političkom i ekonomskom životu, rezultat je niži za čak 2,1 boda.

Ovakvi rezultati nas opominju da stanje u mnogim oblastima ne ide na bolje, uprkos naporima institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i drugih institucionalnih partnera, kao i nevladinog sektora, na unapređenju ravnopravnosti u našem društvu. Primarni razlog za to je da na ravnopravnost spolova u društvu utiču kompleksni elementi šireg ekonomsko-društvenog i socio-kulturnog konteksta. Na primjer, nisko učešće žena u radnoj snazi direktna je konzekvenca uvriježene prakse da je briga za kućanske poslove, djecu i starije članove porodice primarno ženska uloga, što proizilazi iz rodni stereotipa i tradicionalno neravnomjerne raspodjele poslova između žena i muškaraca.

Instrumenti poput indeksa rodne ravnopravnosti, korištenjem agregiranih statističkih podataka iz brojnih anketa i administrativnih izvora, precizno detektuju nedostatke i ukazuju na oblasti koje bi morale biti prioritet u narednom periodu, a to su, u prvom redu, oblasti znanja, moći i rada, što su ujedno oblasti koje čine temelj za jačanje uloge žena u društvu.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine i Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i

Hercegovine će nastaviti, zajedno sa institucionalnim partnerima da unapređuju instrumente za praćenje stanja ravnopravnosti spolova. Zadaća aktera u javnom sektoru na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini je da, u okviru svojih nadležnosti i u partnerstvu sa privatnim i civilnim sektorom, a u skladu sa ciljevima postavljenim u Gender akcionom planu Bosne i Hercegovine 2023 – 2027, doprinesu da naredni indeksi rodne ravnopravnosti, umjesto nazatka i stagniranja, pokazuju pozitivne rezultate!

Samra Filipović – Hadžić

direktorica Agencije za ravnopravnost spolova
Bosne i Hercegovine
Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice
Bosne i Hercegovine

Ključni nalazi

Ovaj dokument predstavlja drugo izdanje Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini. Prvi Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovini objavljen je 2022. godine i predstavljao je pionirsku inicijativu institucija Bosne i Hercegovine (BiH) da izračunaju Indeks rodne ravnopravnosti u skladu sa metodologijom koju je razvio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) u saradnji sa i uz podršku Evropske unije (EU). Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (ARS BiH) u prelaznoj fazi projekta „Podrška za rodnu ravnopravnost“ koji finansira Švedska a provodi UN Women u BiH.

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 razvijen je u skladu sa metodologijom EIGE. Za razliku od Indeksa rodne ravnopravnosti iz 2022. godine, koji je pružio informacije za samo dva puna domena Indeksa rodne ravnopravnosti – Znanje i Moć i parcijalno za dva domena – Rad i Zdravlje, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE (Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac), Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 pruža informacije za tri puna domena – Znanje, Vrijeme i Moć, a parcijalno za dva domena – Rad i Zdravlje. Zbog nedostatka relevantnih izvora podataka, prije svega anketa i podataka razvrstanih po spolu, izračun nije bio moguć za svih šest domena, tako da nije bilo moguće izračunati ukupnu vrijednost Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini, što predstavlja ograničenje u smislu poređenja rezultata indeksa za BiH u odnosu na EU, pojedine države članice EU i zemlje kandidatkinje iz regije Zapadnog Balkana. Rezultati indeksa su predstavljeni na skali od 1 (potpuna neravnopravnost) do 100 (potpuna ravnopravnost).

Domen Rad

U domenu **Rad** bilo je moguće izračunati rezultate indeksa BiH u 2023. godini samo za poddomen Učešće, ali ne i za poddomen Segregacija i kvalitet rada. Dakle, puni indeks za domen Rada nije mogao biti izračunat u 2023. godini. U poddomenu Učešće, BiH ima 60,9 bodova, što je za 1,9 bodova niže u odnosu na rezultat za BiH iz 2022. godine (62,8). Rezultat indeksa za BiH u 2023. godini u ovom poddomenu je za 21,4 bodova niži od prosjeka EU u 2023. godini (82,3).

Domen Novac

Rezultat indeksa za BiH nije mogao biti izračunat u 2023. godini za domen **Novac** zbog nedostatka relevantnih izvora podataka i podataka razvrstanih po spolu.

Domen Znanje

Rezultat indeksa za BiH u 2023. godini u domenu **Znanje** je 58,4, što je za 0,3 boda niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine (58,7). Rezultat indeksa za BiH u 2023. godini je za 5,2 boda niži od prosjeka EU za 2023. godinu (63,6). U poddomenu Obrazovno dostignuće i učešće, BiH ima 54,0 boda – 0,9 bodova niže u odnosu na izvještaj za 2022. godinu (54,9). Rezultat indeksa za BiH u 2023. godini u ovom poddomenu je za 20,6 bodova niži od prosjeka EU

za 2023. godinu (74,6). U poddomenu Segregacija, BiH ima rezultat indeksa u 2023. godini od 63,2 (0,3 boda više nego u izvještaju iz 2022. godine – 62,9), što je za 9,0 bodova više od prosjeka EU za 2023. godinu (54,2).

Domen Vrijeme

Rezultat indeksa za domen **Vrijeme** prvi put je izračunat za BiH u izvještaju za 2023. godinu jer relevantni podaci nisu bili dostupni u vrijeme izrade Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. U domenu Vrijeme, BiH ima 46,9 bodova. U poddomenu Briga i njega, BiH ima 67,4 bodova u 2023. godini. U poddomenu Društvene aktivnosti, rezultat indeksa za BiH je 32,6 bodova. Nije moguće uporediti ovaj rezultat sa rezultatom EU zbog razlika u metodologijama istraživanja.

Domen Moć

Rezultat indeksa za BiH u 2023. godini u domenu **Moć** je 49,1, što je za 2,1 boda niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine i 10 bodova niže u odnosu na rezultat EU-27 za 2023. godinu (59,1). U poddomenu Politička moć, BiH ima rezultat 42,9 (porast za 2,1 boda u odnosu na 2022. godinu – 40,8), što se poredi sa prosjekom EU za 2023. godinu – 61,4. U poddomenu Ekonomska moć, BiH ima 51,8 bodova (12,3 boda niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine – 64,1), što je blizu prosjeka EU za 2023. godinu (54,7). U poddomenu Društvena moć, BiH ima rezultat indeksa 53,1 (povećanje za 1,8 bodova u odnosu na izvještaj iz 2022. godine – 51,2), što se poredi sa prosječnim bodom za EU 61,5 u 2023. godini.

Domen Zdravlje

U domenu **Zdravlje**, rezultat indeksa za BiH u 2023. godini mogao je biti izračunat za poddomene Status i Pristup, ali ne i za poddomen Ponašanje, zbog čega nije bilo moguće izračunati puni indeks za domen Zdravlje. U 2023. godini BiH ostvaruje 92,9 bodova u poddomenu Status (3,1 boda više u odnosu na izvještaj iz 2022. godine – 89,8) i 98,5 u poddomenu Pristup (0,8 bodova niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine – 97,7). Ovo se upoređuje sa prosječnim rezultatima za EU iz 2023. godine od 91,7 odnosno 97,3 bodova za poddomene Status i Pristup.

Metapodaci u Aneksu daju pregled izvora i godina podataka koji su korišteni za izračunavanje indeksa. Rezultati indeksa su izračunati u 2023. godini. Podaci korišteni za izračunavanje indeksa uglavnom se odnose na godine 2020., 2021. i 2022. Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 sugerije moguće izvore podataka za izračunavanje preostalih rezultata radi buduće izrade punog Indeksa rodne ravnopravnosti.

1. Uvod

Ravnopravnost žena i muškaraca je temeljna vrijednost Evropske unije (EU) koja je zagantovana sporazumima EU i Poveljom EU o temeljnim pravima. Rodna ravnopravnost je neophodna za ekonomski rast i društveni razvoj svake zemlje. Ustav Bosne i Hercegovine garantuje ravnopravnost spolova i uživanje prava i sloboda koja se osiguravaju svim licima bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući i spol.¹ Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH² propisuje ravnopravnost spolova u svim sferama života, uključujući obrazovanje, zaposlenje, rad i pristup resursima, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, te kulturu, sport, javni život i medije.

EU ima ključnu ulogu u osiguranju garancija da su principi rodne ravnopravnosti integrisani u politike država članica EU i da zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje nastoje da ispune iste principe i standarde. U cilju mjerenja stepena rodne ravnopravnosti na nivou EU, kao i na nivou pojedinih država članica, Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) preuzeo je zadatak da izradi kompleksan kombinovani pokazatelj, koji prikazuje višedimenzionalnu realnost rodne ravnopravnosti koja je posebno prilagođena političkom okviru EU.

Indeks rodne ravnopravnosti je, stoga, razvijen sa sljedećim ciljevima:

- ▶ da se osigura sintetizirano mjerenje rodne ravnopravnosti koje je lako razumjeti i komunicirati,
- ▶ da se osigura prilagođen kompleksni pokazatelj za mjerenje rodne ravnopravnosti u EU i njenim državama članicama,
- ▶ da se osigura alat kreatorima politika u procjeni nivoa ostvarene rodne ravnopravnosti i potrebe za daljim mjerama,
- ▶ da se osigura relevantno poređenje između različitih prioriternih domena rodne ravnopravnosti i
- ▶ da se mjeri i uspoređuje napredak koji se vremenom ostvaruje u oblasti rodne ravnopravnosti.

Pored država članica EU, zemlje u procesu pristupanja usvojile su pristup EIGE kako bi mjerile svoj napredak u oblasti rodne ravnopravnosti po različitim prioriternim domenama i unaprijedile svoje politike u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u pojedinačnim oblastima: rad, novac, znanje, vrijeme, moć i zdravlje. Zemlje Zapadnog Balkana – Srbija,³ Crna Gora,⁴ Sjeverna Makedonija⁵ i Albanija⁶ izradile su i objavile jedan ili više izvještaja o Indeksu rodne ravnopravnosti. Ovi izvještaji su poslužili kao modeli za izradu prvog Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine.⁷

¹ Član II/4. Ustava BiH. Dostupno na: <https://bit.ly/3c7PPbu>.

² Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 16/03, 102/09 i 32/10).

³ Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji 2016, Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji 2018. i Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji 2021.

⁴ Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru – 2019, Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2023. godina.

⁵ Indeks rodne ravnopravnosti za Sjevernu Makedoniju 2019. i Indeks rodne ravnopravnosti za Sjevernu Makedoniju 2022.

⁶ Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Albaniju 2020.

⁷ Karađinović, N. (2022).

Pored toga, BiH je imala koristi od razmjene informacija sa institucijama zemalja Zapadnog Balkana pri izradi svog Indeksa rodne ravnopravnosti. Ove napore podržao je EIGE u okviru projekta finansiranog iz IPA sredstava EU „Povećan kapacitet zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja za EU za mjerenje i praćenje uticaja politika rodne ravnopravnosti (2018-2021)” te kroz projekt „Podrška za rodnu ravnopravnost u BiH” (GEF), koji je finansirala Evropska unija, a provodi UN Women. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) i Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (ARS BiH) donijele su odluku o objavljivanju novog Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023, uz podršku u okviru prelazne faze projekta „Podrška za rodnu ravnopravnost” koji finansira Vlada Švedske. Poređenja Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 nisu se mogla napraviti sa drugim zemljama Zapadnog Balkana radi neuporedivih referentnih godina korištenih za izračunavanje rezultata indeksa u svim zemljama regije. Stoga se poređenja vrše samo sa rezultatima indeksa EU, kada je provjerena kompatibilnost referentnih godina i izvora podataka.

Metodologija EIGE predviđa izračunavanje rezultata Indeksa rodne ravnopravnosti za šest domena: Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac, pri čemu svaki domen ima svoje poddomene. Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 predstavlja informacije za tri puna domena – dodaje se domen Vrijeme na prethodno potpuno izračunate domene Znanje i Moć, te dva parcijalna domena indeksa – Rad i Zdravlje, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE. Podaci korišteni za izračunavanje rezultata indeksa po domenima i poddomenima se uglavnom odnose na 2020., 2021. i 2022. godinu. S obzirom na to da izračun nije bio moguć za svih šest domena, nije moguće predstaviti sveukupni rezultat indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

1.1. Konceptualni okvir

Indeks rodne ravnopravnosti je zbirni pokazatelj koji je razvio EIGE, a kojim se omogućava mjerenje kompleksnog koncepta rodne ravnopravnosti. Ukorijenjen je u rodnu perspektivu koja odražava najvažnije oblasti politike EU i konceptualno je oblikovan tako da se temelji na stanovištu da rodna ravnopravnost doprinosi transformaciji društava. Stoga, vrijednosti indeksa prvenstveno odražavaju rodni jaz, a ne specifičan status žena i muškaraca pojedinačno.

Indeks prati nivo dostignuća i rodnu ravnopravnost u šest ključnih domena politika rodne ravnopravnosti: Rad, Novac, Znanje, Vrijeme, Moć, Zdravlje, a uključuje i dva dodatna domena: Interseksijska neravnopravnost i Nasilje nad ženama. Prvih šest domena čine srž indeksa. Dva dodatna domena dopunjuju indeks, ali nisu njegov sastavni dio budući da se primjenjuju samo na dio stanovništva – nasilje nad ženama se odnosi samo na žensku populaciju, dok se u slučaju interseksijske neravnopravnosti mjeri rodni jaz, ali unutar specifičnih društvenih grupa. Svaki domen se sastoji od nekoliko poddomena koji predstavljaju ključne aspekte u datim oblastima (Dijagram 1).

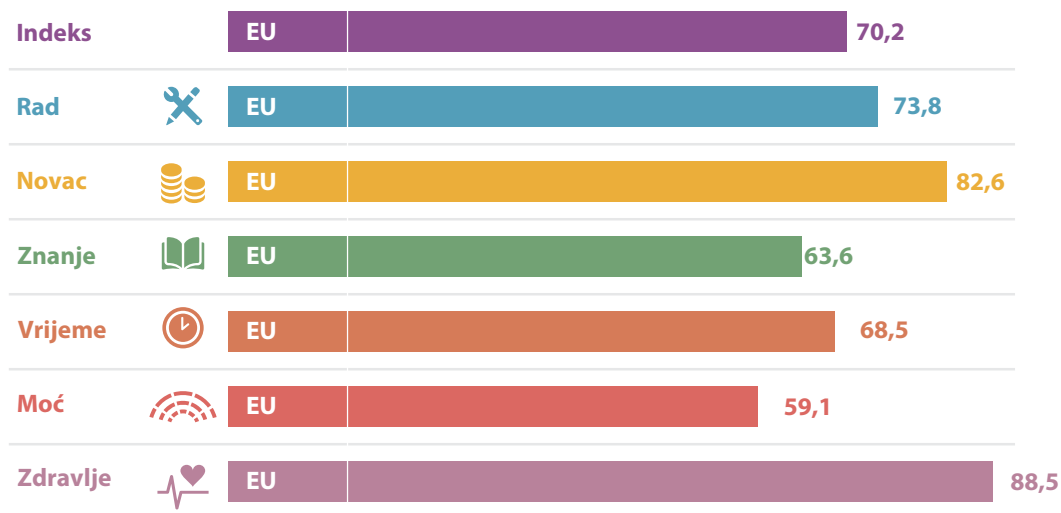
Dijagram 1 Konceptualni okvir – domeni i poddomeni Indeksa rodne ravnopravnosti

Indeks rodne ravnopravnosti se od 2013. godine redovno mjeri na nivou EU i na nivou država članica, a rezultati indeksa na nivou EU pokazuju spor, ali kontinuiran rast u gotovo svim domenima (izuzetak je domen Vrijeme). Sveukupni indeks rodne ravnopravnosti je porastao sa 63,1 - koliki je bio 2013. godine, na 70,2 u 2023. godini. EU je najbliža ostvarenju rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlja (88,5 bodova), posebno u poddomenu Pristup zdravstvenim uslugama (97,3 boda). Drugi po redu prema bodovima u EU je domen Novac (82,6 bodova), a najbolje ostvarenje je u njegovom poddomenu koji se odnosi na ravnopravnost žena i muškaraca u pogledu ekonomske situacije

(87,9 bodova). Rodne neravnopravnosti se najviše ističu u domenu Moć (59,1 bod), posebno u poddomenu Ekonomska moć (54,7 bodova). Drugi najniži rezultat EU ostvaruje u domenu Znanje (63,6 bodova), gdje ima prostora za unapređenje, posebno u poddomenu Segregacija (54,2 bodova).⁸ U grafikonu koja slijedi dat je pregled Indeksa rodne ravnopravnosti EU iz 2023. godine, po pojedinačnim domenima.

⁸ European Institute for Gender Equality [Evropski institut za rodnu ravnopravnost] 2023.

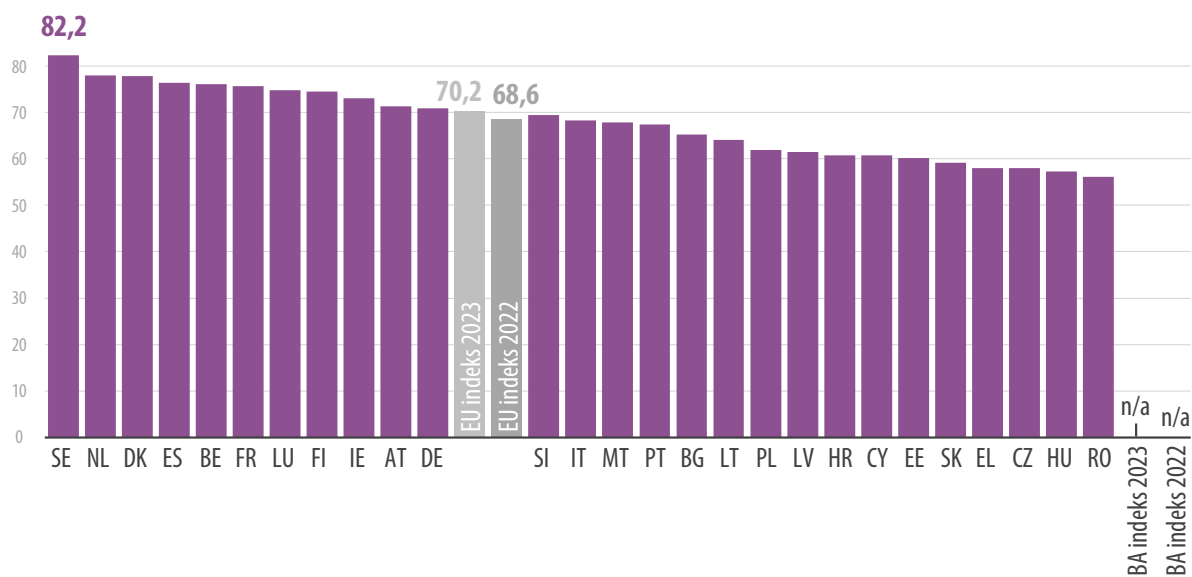
Grafikon 1 Indeks rodne ravnopravnosti EU 2023 (podaci uglavnom iz 2021. i 2022. godine)

Praćenje stepena rodne ravnopravnosti na osnovu Indeksa rodne ravnopravnosti omogućava da se uoče promjene u ključnim aspektima koje obuhvataju domeni i poddomeni Indeksa, čime se pruža uvid u rezultate različitih politika ili posljedice nedostatka politika i mjera u određenim oblastima rodne ravnopravnosti. Uporedni uvidi koje Indeks

pruža u odnosu na EU omogućavaju zemljama kandidatkinjama da prate napredak u kontekstu pristupanja EU. Ovi uporedni uvidi su korisni s obzirom na to da ukazuju na oblasti u kojima je potreban odlučniji napredak da bi se dostigli standardi država članica EU.

Grafikon 2 Indeks rodne ravnopravnosti za EU-27

(2023, podaci uglavnom iz 2021. i 2022. godine; 2022, podaci uglavnom iz 2020. godine)

1.2. Metodološki okvir

Indeks rodne ravnopravnosti je razvijen kombinovanjem pokazatelja za dimenzije rodne ravnopravnosti u jedinstvenu sumarnu mjeru. Kao takav, Indeks rodne ravnopravnosti predstavlja alat koji sintezom ovu kompleksnost pretvara u mjeru koja je laka za korištenje i koja se lako interpretira. Indeks rodne ravnopravnosti mjeri rodnu ravnopravnost na skali od 1 (potpuna neravnopravnost) do 100 (potpuna ravnopravnost) u šest ključnih domena: Rad, Novac, Znanje, Vrijeme, Moć i Zdravlje. Svaki domen je dalje podijeljen na poddomene. Ovi poddomeni obuhvataju ključna pitanja u okviru odgovarajućih tematskih oblasti u skladu sa konceptualnim okvirom. Detaljniji okvir mjerenja po domenima i poddomenima predstavljen je i objašnjen u poglavljima posvećenim svakom domenu. EIIGE primjenjuje stroge kriterije za kvalitet podataka – dostupnost, učestalost, uporedivost (vremenska i među državama).

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 izračunat je od strane Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) u 2023. godini. Podaci koji su korišteni za izračunavanje rezultata indeksa su iz 2020., 2021. i 2022. godine, zavisno od pokazatelja. Tabela sa metapodacima – definicija pokazatelja, izvor i godina na koje se odnose podaci prikazana je u Aneksu ovog dokumenta. Izveštaj za Bosnu i Hercegovinu iz 2023. godine izrađen je u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (ARS BiH), prema metodologiji koju je razvio EIIGE. Ova inicijativa je podržana u prelaznoj fazi projekta "Podrška za rodnu ravnopravnost u BiH", koji finansira Švedska i provodi UN Women.

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 uključuje rezultate za tri puna domena - Znanje, Moć i Vrijeme, pružajući podatke i izračune za odgovarajuće poddomene Postignuće i Učešće za domen Znanja, sva tri poddomena - Politička moć, Ekonomska moć i Društvena moć za domen Moć, i poddomene Briga i njega i Društvene aktivnosti za domen Vrijeme. Indeks također uključuje parcijalne rezultate za dva domena - Rad i Zdravlje i njihove pojedinačne poddomene - poddomene Status i Pristup, isključujući poddomen Ponašanje za domen Zdravlje, te poddomen Učešće, a isključujući poddomen Segregacija i Kvalitet rada za domen Rad.

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 ne uključuje informacije za domen Novac ili njegove pojedinačne poddomene zbog nedostatka relevantnih anketa, drugih izvora podataka i rodno raščlanjenih podataka. Iz ovog razloga nije moguće izračunati ukupni Indeks rodne ravnopravnosti za BiH i napraviti poređenja sa prosjekom EU i pojedinačnim državama članicama i zemljama kandidatkinjama. Potpuna poređenja sa prosjekom EU i državama članicama moguća su samo u domenima Znanje i Moć. Poređenja u domenima Rad i Zdravlje moguća su samo na nivou poddomena za koje su bili dostupni podaci i izračuni. Poređenja u domeni Vrijeme za rezultatima EU i država članica nisu moguća zbog razlika u metodologijama istraživanja.

Podaci Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 upoređeni su sa Indeksom rodne ravnopravnosti EU iz 2023. godine s obzirom da su podaci za BiH uglavnom iz 2020., 2021. i 2022. godine, a podaci za EU uglavnom iz 2021. i 2022. godine, tako da su uporedivi.

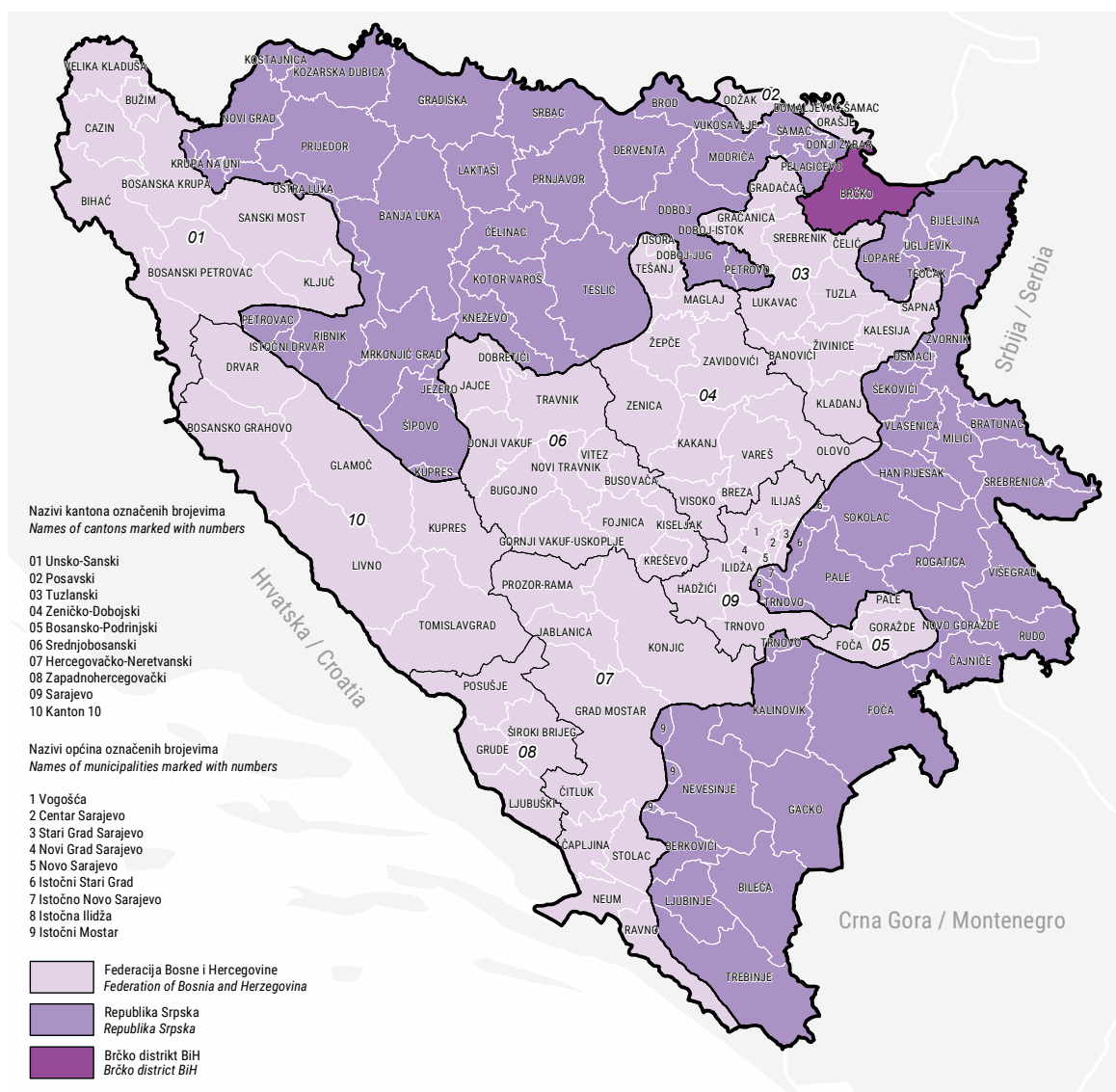
2. Kontekst – Bosna i Hercegovina

2.1. Politička organizacija i društveno-ekonomski kontekst

Bosna i Hercegovina (BiH) je decentralizovana i etnički miješana država koja se sastoji od dva entiteta - Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS), te Brčko distrikta (BD) Bosne i Hercegovine. FBiH se sastoji od 10 kantona i 79 gradova/općina. RS je potpuno centralizovana, sa 66 gradova/općina. Izvršna vlast na državnom nivou

ima ovlaštenja koja su ograničena na odbranu, vanjsku politiku, monetarnu politiku, carinu, migracije i vanjskotrgovinsku politiku. Većina ostalih izvršnih ovlaštenja pripada entitetskom nivou i dalje su podijeljena, u slučaju FBiH, između entitetskog i kantonalnog nivoa vlasti.

Slika 1. Administrativna karta Bosne i Hercegovine

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između BiH i EU potpisan je 16. juna 2008. godine i na snazi je od 2015. godine. BiH je 2016. godine podnijela zahtjev za članstvo u EU. Prema Izvještaju EK za Bosnu i Hercegovinu iz 2023. godine: „Bosna i Hercegovina je između rane faze i određenog nivoa pripremljenosti u sposobnosti da preuzme obaveze koje podrazumijevaju članstvo u EU. Potrebno je napraviti značajnije korake ka usklađivanju s *acquisem* EU i provoditi neophodno zakonodavstvo.”⁹ BiH je zvanično dobila status kandidata od strane Evropskog vijeća 15. decembra 2022. godine.

Prema Mišljenju EK iz 2019. godine, „U periodu od 2015. do 2018. godine, Bosna i Hercegovina je radila na ambicioznoj „reformskoj agendi“, usmjerenoj ka povratu ekonomskog rasta i prilika za zapošljavanje. Iako još uvijek postoje značajni izazovi, poduzetim reformama se doprinijelo poboljšanju ekonomskih pokazatelja i makroekonomske situacije, uključujući izbalansirane javne finansije i stabilan ekonomski rast.”¹⁰ Ipak, 2021. godine EK primjećuje da je BiH ostvarila ograničen napredak i da se još uvijek nalazi u ranoj fazi uspostavljanja funkcionalne tržišne ekonomije.¹¹ Nakon ubrzanja na 7,5 posto u 2021. godini, realni rast BDP-a usporio je na 4,1 posto 2022. godine,¹² odražavajući pogoršanje međunarodnog okruženja i ubrzane inflacije.¹³

Prema Popisu stanovništva iz 2013. godine, ukupan broj stanovnika BiH je 3.531.159, od kojih su 1.798.889 žene (50,9%), a 1.732.270 (49,1%) muškarci. Prema Popisu iz 2013. godine, broj stanovnika u FBiH je 2.210.220, u RS 1.228.423 i u BDBiH 83.516.¹⁴ Prema Rezultatima o popisu stanovništva u RS, broj stanovnika RS je 1.170.342 (571.812 muškaraca – 48,85% i 598.812 – 51,15 žena).¹⁵

Prema podacima Popisa stanovništva BiH iz 2013. godine, najveća stopa maskuliniteta zabilježena je u starosnoj grupi od 0 do 19 godina, gdje na 100 žena dolazi oko 106 muškaraca. Stopa maskuliniteta opada u starijim starosnim grupama, pa tako pada na 57 muškaraca na 100 žena u starosnoj grupi 80+.¹⁶

Bosna i Hercegovina bilježi negativan prirodni priraštaj od 2009. godine. U 2020. godini prirodno kretanje stanovništva je bilo na stopi -5,0, 2021. godine -6,7, a 2022. godine -4,3.¹⁷ Prema podacima Svjetske banke iz 2022. godine, godišnji rast stanovništva je po stopi od -1,2.¹⁸ Prema Rodnom profilu BiH 2021,¹⁹ ključni društveno-demografski pokazatelji su općenito zabrinjavajući, čak i prije krize uzrokovane pandemijom COVID-19, posebno kada je riječ o statusu žena i mladih. Stanovništvo BiH stari i demografski se smanjuje. Smanjenje broja stanovnika je uzrokovano stalnom i rastućom stopom emigracije. Od 2014. godine podaci pokazuju da postoji promjena koja se odnosi na odliv čitavih (i mlađih) porodica, koje odlaze da bi svoju budućnost gradile u drugim zemljama.²⁰

U 2022. godini u BiH stopa nezaposlenosti iznosila je 15,4%,²¹ a u 2021. godini 17,4%²². U FBiH žene su činile 59,13% nezaposlenih na kraju 2022. godine,²³ dok je ovaj procent u RS u isto periodu iznosio 53,38%.²⁴ Prema posljednjoj Anketi o potrošnji domaćinstava koja je sadržavala podatke o siromaštvu (podaci za 2015. godinu), u BiH 170.619 domaćinstava živi u siromaštvu, od čega 104.666 u FBiH, 62.501 u RS, a preostalih 3.452 u BDBiH. Ukupno 16,9% stanovništva živi ispod granice siromaštva za zemlju.²⁵

9 Evropska komisija (2023), str. 7.

10 Evropska komisija (2019), str. 4.

11 Evropska komisija (2021).

12 Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2022&locations=BA&start=2022>.

13 Evropska komisija (2023).

14 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016).

15 Zavod za statistiku Republike Srpske (2017).

16 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022).

17 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023g). Cifre predstavljaju stope na 1.000 stanovnika.

18 Dostupno na <https://data.worldbank.org/country/BA>.

19 UN Women (2021).

20 UNDP (2020).

21 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023a).

22 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022a).

23 Zavod za statistiku FBiH (2023).

24 Zavod za statistiku Republike Srpske (2023).

25 Agencija za statistiku BiH (2018). Najnovija anketa o potrošnji domaćinstava 2022. (dostupna na <https://shorturl.at/ruyz7>) ne sadrži podatke o siromaštvu.

Ova stopa u RS iznosi 16,4%, dok je u FBiH 17,1%, a u BDBiH 17,6%. Opšta stopa siromaštva se progresivno smanjila od 2007. godine, kada je iznosila 18,2%. Nezaposlenost je značajna, ali ne i jedina determinanta rizika od siromaštva i isključenosti. Stopa siromaštva je daleko veća u domaćinstvima u kojima je glava domaćinstva starija od 65 godina, nema obrazovanje, je nezaposlena ili nije sposobna za rad.²⁶ BiH se ne suočava sa izazovom pothranjenosti stanovništva.²⁷

Gotovo sve stambene jedinice u zemlji imaju priključak na električnu energiju i vodosnabdijevanje.²⁸ Samo 2,8% domaćinstava u BiH je nastanjeno u iznajmljenim stambenim objektima.²⁹ Postoji velika potreba da se poboljša opšta transportna infrastruktura u zemlji.³⁰ Što se tiče pristupa informaciono-komunikacionoj tehnologiji (IKT), istraživanja iz 2022. godine pokazuju da 61,3% domaćinstava ima pristup računaru, a 75,9% domaćinstava ima pristup internetu.³¹

Prema posljednjim Nacionalnim zdravstvenim računima, u 2021. godini ukupni rashodi za zdravstvo u BiH iznosili su 3.740.360.697 KM, od čega su 69% bili javni, a 31% privatni rashodi. U 2021. godini udio potrošnje za zdravstvo u BDP-u BiH iznosio je 9,6%. U istoj godini, 59,6% ukupne potrošnje za zdravstvo u BiH potrošeno je na usluge liječenja i rehabilitacije, a 27,8% sredstava potrošeno je na lijekove i medicinske proizvode. Samo 2% od ukupnog zdravstvenog fonda u 2021. godini potrošeno je na prevenciju i podizanje svijesti, imunizaciju, na rano otkrivanje bolesti, praćenje statusa zdravlja stanovništva, epidemiološko praćenje i kontrolu rizika od bolesti, te na programe odgovora na katastrofe.³²

26 Ibid.

27 BiH Voluntary National Review Report [Dobrovoljni izvještaj Bosne i Hercegovine] (2019).

28 Ibid.

29 Ibid.

30 Ibid.

31 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023f).

32 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023d).

2.2. Politike rodne ravnopravnosti i institucionalni okvir

Ustav BiH integriše ključne međunarodne standarde u vezi sa ljudskim pravima i ravnopravnošću spolova, prvenstveno Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) iz 1979. godine, koja se direktno primjenjuje u BiH. Nadalje, BiH je potpisnica i drugih međunarodnih pravnih akata i dokumenata, uključujući, između ostalih međunarodnih ugovora i sporazuma, Pekinšku deklaraciju sa Platformom za djelovanje iz 1995. godine, Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (UNSCR 1325) iz 2000. godine, Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine, kao i ukupno 83 konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR) i jedan protokol, od kojih je na snazi njih 65.³³ BiH je među prvim zemljama u Evropi koje su ratifikovale Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2013. godine.

Ustav BiH u članu II/4 propisuje: „Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.“³⁴

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH usvojen je 2003. godine i izmijenjen 2009. godine, dok je prečišćeni tekst Zakona objavljen 2010. godine.³⁵ Ovaj zakon se konkretno odnosi na rodnu ravnopravnost u obrazovanju, zaposlenju, radu i pristupu resursima, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, kulturi i sportu, javnom životu i medijima. Ovaj zakon utvrđuje regulatorni okvir za uloge i funkcionisanje gender institucionalnih

33 Pregled ratifikacija dostupan na <https://bit.ly/3AJvH9Y>.

34 Ustav BiH. Dostupno na <https://bit.ly/3c7PPbu>.

35 Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 16/03, 102/09 i 32/10).

mehanizama u provođenju zakona i nadzoru nad provođenjem zakona. Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje da ravnopravna zastupljenost muškaraca i žena postoji u slučaju kada postotak manje zastupljenog spola iznosi najmanje 40%, i ovo pravilo se primjenjuje na sva tijela u javnom sektoru u BiH, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica sa javnim ovlaštenjima i pravna lica u većinskom vlasništvu države, entiteta, kantona, gradova i opština. Također se primjenjuje na imenovanja u delegacije i međunarodne organizacije ili tijela.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH definiše rodno zasnovanu diskriminaciju i zabranjuje diskriminaciju na osnovu spola i seksualne orijentacije u svim oblastima života. U tom kontekstu, različite vrste rodno zasnovanog nasilja smatraju se oblikom diskriminacije i kršenjem ljudskih prava. Ovo je dalje regulisano i Zakonom o zabrani diskriminacije,³⁶ koji definiše direktnu i indirektnu diskriminaciju na svim osnovama, uključujući na osnovu roda i seksualne orijentacije, rodnog identiteta i seksualnih karakteristika, kao i ono što ne predstavlja diskriminaciju. Ovim zakonom uređuje se i sistem zaštite od diskriminacije u svim oblastima života, uključujući rad i zapošljavanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe i administraciju, stambena pitanja, javno informisanje, obrazovanje, sport, kulturu, nauku i ekonomiju. Nadalje, ovaj zakon zabranjuje seksualno uznemiravanje i svaki drugi oblik uznemiravanja, mobing, segregaciju i podsticanje na diskriminaciju. CEDAW Komitet je pozdravio amandman na Zakon o zabrani diskriminacije kojim su starost, invaliditet i seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike dodati kao zabranjeni osnovi za diskriminaciju, te kojim je revidirana definicija seksualnog uznemiravanja.³⁷

Gender akcioni plan BiH (GAP BiH) je ključni srednjoročni dokument javne politike, koji usvaja Vijeće ministara BiH u skladu sa Zakonom o

ravnopravnosti spolova. Prema ovom zakonu, Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH zadužena je da u saradnji sa entitetskim Gender centrima inicira i koordinira izradu GAP-a, te prati njegovo provođenje i koordinira aktivnosti sa svim relevantnim organima u procesu provedbe. Cilj Gender akcionog plana BiH je da pruži smjernice ministarstvima i drugim institucijama u uključivanju principa rodne ravnopravnosti u njihov rad u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Od institucija u BiH na svim nivoima vlasti se očekuje da usvoje operativne planove u skladu sa GAP BiH. GAP BiH je izrađen i proveden u period od 2006. do 2011. godine, zatim od 2013. do 2017. godine te od 2018. do 2022. godine. Posljednji GAP BiH usvojen je 2023. godine za period 2023.-2027. godine.³⁸

Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH je u saradnji sa drugim institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova i drugim partnerima izradila i provela Okvirnu strategiju za implementaciju Konvencije Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2015. – 2018.) kao i, od 2010. godine, četiri uzastopna Akciona plana za implementaciju UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“. ARS BiH MLJPI BiH je koordinirala i izradu Akcionog plana za ravnopravnost LGBTQI osoba u BiH, koji je usvojen 2022. godine.³⁹ Gender centri RS i FBiH koordiniraju specifične sektorske strategije i akcione planove na nivou entiteta koji se odnose na nasilje u porodici, unapređenje položaja žena u ruralnim područjima i uvođenje rodno odgovornog budžetiranja.⁴⁰ Nadalje, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, više jedinica lokalne samouprave usvojio je lokalne gender akcione planove (LGAP) kojima se operacionaliziraju visoko postavljeni prioriteti GAP-a na lokalnom nivou.⁴¹

³⁸ Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

³⁹ Dostupno na <https://arsbih.gov.ba/usvojen-akcioni-plan-za-una-predjenje-prava-lgbt-osoba-u-bih/>.

⁴⁰ UN Women (2021a).

⁴¹ Ibid.

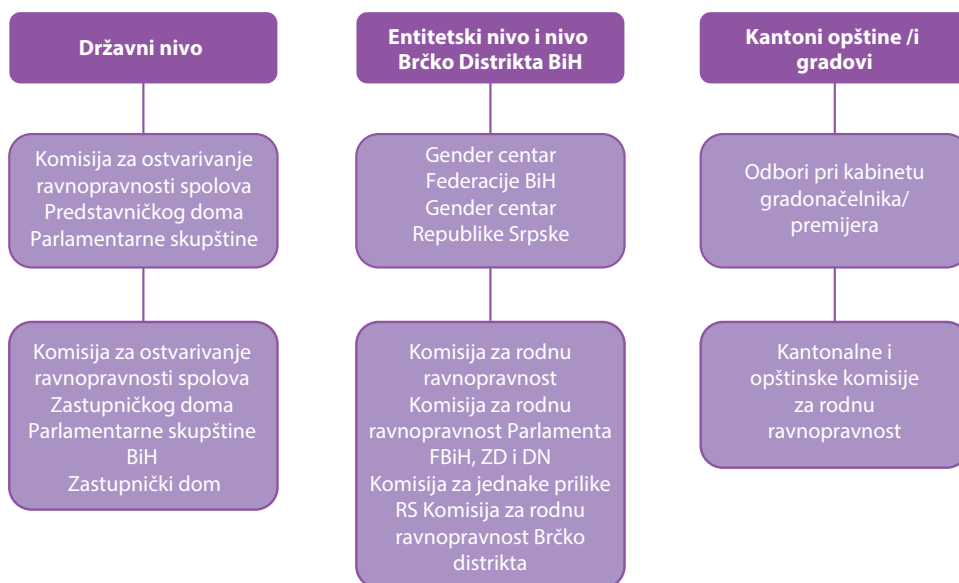
³⁶ Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH“, broj: 59/09 i 66/16).

³⁷ CEDAW Komitet (2019).

Institucionalni okvir za ravnopravnost spolova u BiH čine Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Gender centar FBiH i Gender centar RS kao ključni gender institucionalni mehanizmi u izvršnoj vlasti. Njihovi mandati su slični, ali u velikoj mjeri zavise od podjele nadležnosti između državnog i entitetskog nivoa. ARS BiH/MLJPI BiH vrši funkcije koje se odnose na ravnopravnost spolova u pitanjima za koja je nadležan državni nivo, kao što su izbori i političke stranke, odbrana i sigurnost, izvještavanje međunarodnim tijelima i slično, te koordinira izradu i implementaciju GAP-a BiH i Finansijskog instrumenta za implementaciju

GAP-a BiH (FIGAP). Gender centri se fokusiraju na uključivanje rodno odgovornih politika u oblastima koje su u nadležnosti entiteta - obrazovanje, rad, poljoprivreda, unutrašnji poslovi, zaštita od nasilja u porodici, između ostalog, u saradnji sa nižim nivoima vlasti. U zakonodavnoj vlasti najvažniji institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, komisije/odbori za ravnopravnost spolova/jednake prilike u entitetskim parlamentima i Skupštini BDBiH, kao i komisije/odbori za ravnopravnost spolova u kantonalnim i opštinskim vijećima/skupštinama opština.

Dijagram 2 Gender institucionalni mehanizmi u BiH

U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, sve vladine politike i propisi treba da budu dostavljene institucionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost na pregled i povratne informacije u pogledu integrisanja rodne perspektive. Iz tog razloga, ARS BiH/MLJPI BiH i Gender centri kontinuirano daju mišljenja na prijedloge zakonskih i drugih akata, te daju preporuke za usklađivanje propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i drugim pravnim standardima rodne ravnopravnosti.

BiH je inicirala regionalnu saradnju u oblasti ravnopravnosti spolova potpisivanjem Deklaracije o saradnji institucionalnih mehanizama za gender pitanja Zapadnog Balkana (Sarajevska deklaracija), koja je 2005. godine potpisana od strane predstavnika BiH, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Crne Gore i Srbije, dok se druge zainteresovane zemlje iz regiona također mogu pridružiti.⁴² U Deklaraciji se ističe Program za žene, mir i sigurnost, ekonomsko osnaživanje žena i sprovođenje Istanbulske konvencije. Prema EIGE, regionalni koordinacioni odbor predstavlja ugledan mehanizam koji okuplja relevantne predstavnike i pokazuje potencijal za buduće djelovanje.⁴³

Nedostatak lako dostupnih rodno raščlanjenih podataka u pojedinim oblastima, kao i nedostatak rodne analize u kreiranju i provođenju politika, predstavlja ozbiljnu prepreku praćenju implementacije i efekata politika rodne ravnopravnosti. Dostupni su određeni zvanični statistički podaci koji su rodno raščlanjeni, posebno u oblastima demografije, zapošljavanja, socijalnih usluga i obrazovanja, s obzirom na to da statističke institucije u BiH redovno prikupljaju i objavljuju ovakve podatke. Međutim, podaci koji se odnose na Rome, na osobe sa invaliditetom i druge marginalizovane i teško dostupne grupe u kontekstu ravnopravnosti spolova uglavnom nisu dostupni. ARS BiH/MLJPI BiH je izdala preporuke institucijama za prikupljanje rodno osjetljivih podataka.⁴⁴

42 EIGE, Regional Network of Gender Institutional Mechanisms - a window of opportunity [EIGE, Regionalna mreža rodnih institucionalnih mehanizama – prozor mogućnosti]. Dostupno na: <https://bit.ly/3AMirBt>.

43 Ibid.

44 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2019).

3. Indeks rodne ravnopravnosti – Bosna i Hercegovina

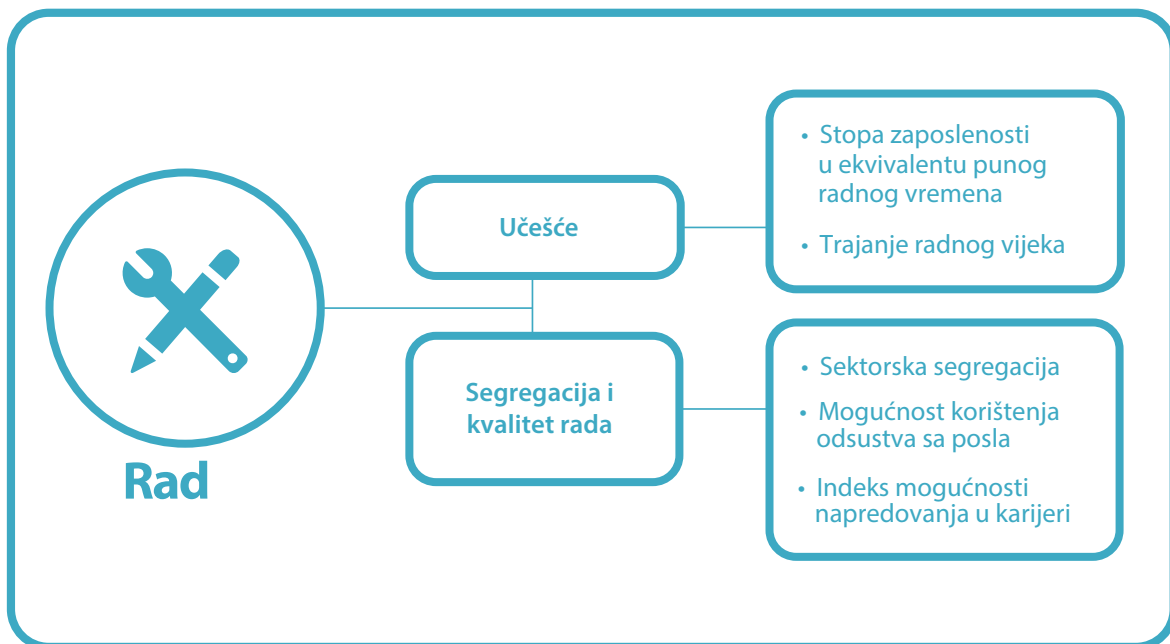
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, uz podršku projekta „Podrška za rodnu ravnopravnost u BiH“ – prelazna faza, finansirana od strane Švedske, a koji provodi UN Women, odlučila je izraditi drugi Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini u skladu sa metodologijom EI GE i uzimajući u obzir dostupne podatke u BiH. Ovi napori su za rezultat imali izračun potpunih rezultata za domene Znanje, Moć

i Vrijeme, te parcijalnih rezultata za domene Rad (poddomen Učešće) i Zdravlje (poddomeni Status i Pristup).

Puni rezultati indeksa nisu mogli biti izračunati za domene Posao i Zdravlje, dok u domenu Novac, rezultati indeksa nisu izračunati uopšte. Zbog toga, sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu još uvijek nije moguće izračunati, a poređenja sa prosjekom EU-27 i državama članicama EU su samo djelimično moguća.

3.1. Domen Rad

Dijagram 3 Domen Rad Indeksa rodne ravnopravnosti, sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

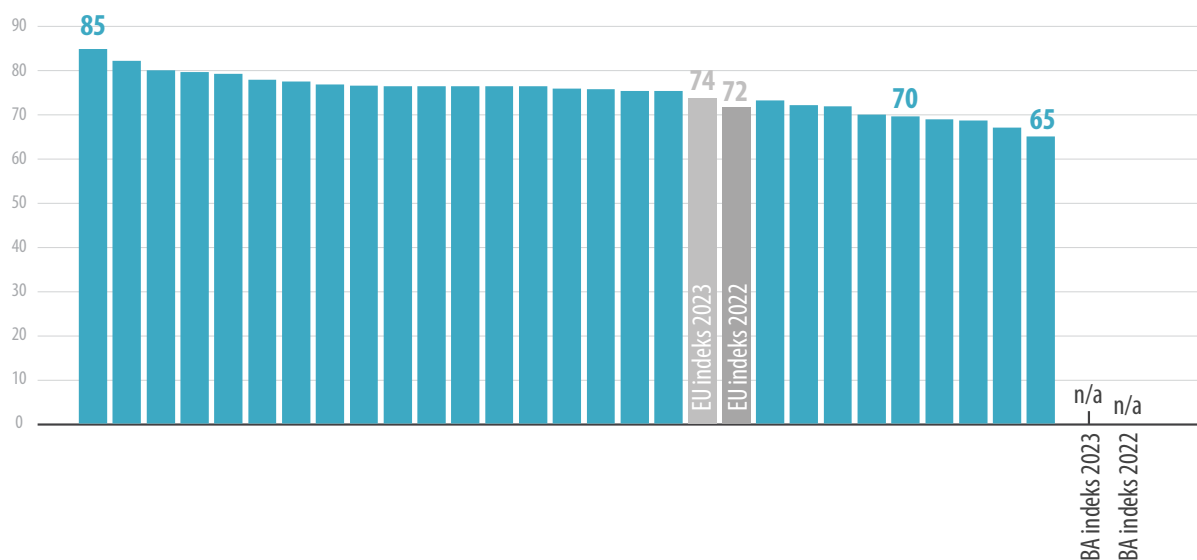

Rezultati indeksa

U domenu Rad, Indeks rodne ravnopravnosti mjeri nivo pristupa i žena i muškaraca tržištu rada, te da li rade ravnopravno na kvalitetnim poslovima i pod kvalitetnim radnim uslovima. Domen Rad obuhvata dva poddomena: Učešće i Segregacija i kvalitet rada. Učešće se odnosi na nivo zaposlenja i rodne razlike u zapošljavanju žena i muškaraca, ukazujući na njihove šanse za pristup poslu ili zaposlenju. Ovaj poddomen kombinuje dva pokazatelja: stopu zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena za stanovništvo starosne dobi 15 i više godina i trajanje radnog vijeka za stanovništvo starosne dobi od 15 i više godina. Segregacija i kvalitet rada su elementi drugog poddomena.

Segregacija se odnosi na horizontalnu i vertikalnu distribuciju zaposlenih žena i muškaraca po različitim sektorima, zanimanjima i pozicijama odlučivanja. Koncentracija žena ili muškaraca u određenim sektorima ekonomije ili profesijama ukazuje na horizontalnu rodnu segregaciju, dok zastupljenost na rukovodnim pozicijama ukazuje na vertikalnu segregaciju. Sektorska segregacija se mjeri učešćem žena i muškaraca u sektorima obrazovanja, zdravlja i socijalnog rada. Kvalitet rada se mjeri na osnovu fleksibilnog radnog vremena i perspektiva u karijeri.

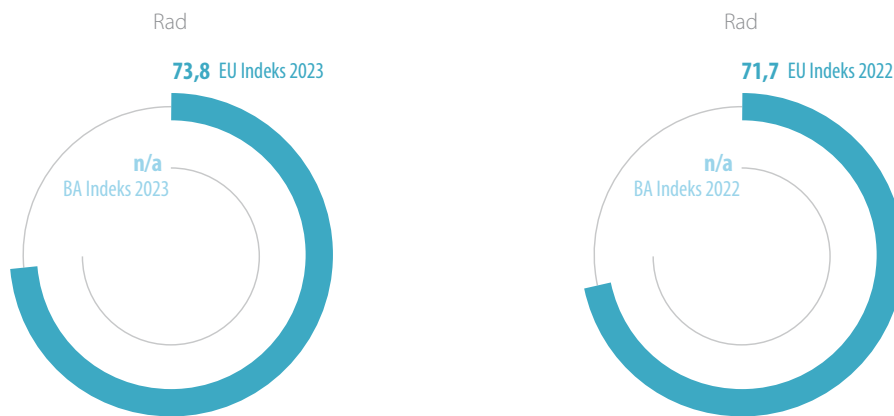
Grafikon 3 Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Rad za EU-27
(2023, podaci iz 2022., 2021. i 2015. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2015. godine)

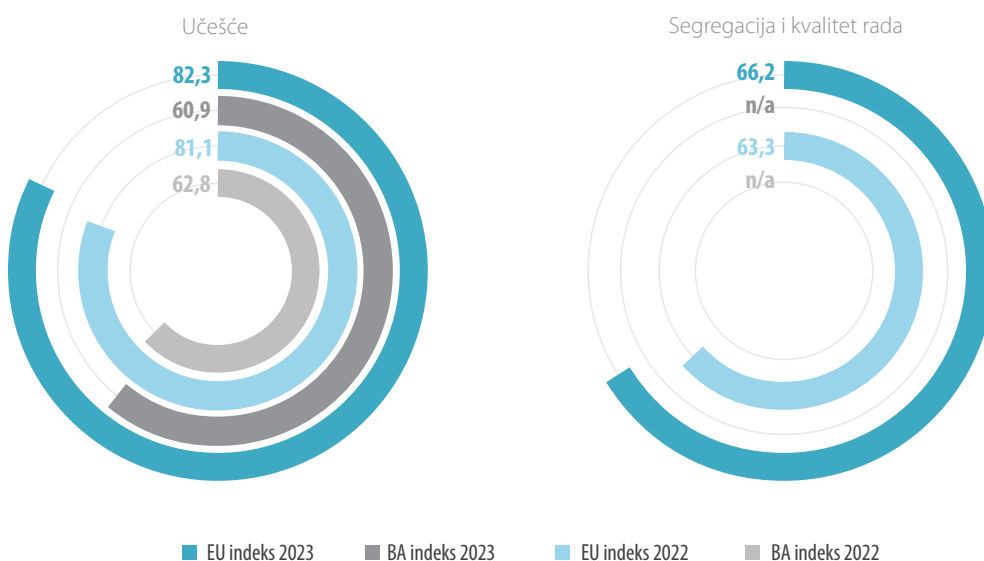
Za BiH je izračunat samo rezultat za poddomen Učešće. U poddomenu Učešće, BiH ima 60,9 bodova, što je za 1,9 bodova niže u odnosu na ocjenu iz izvještaja za 2022. godinu (62,8). Ocjena BiH je 21,4 boda niža od EU-27 (2023) (82,3).

Ocjena BiH za 2023. godinu je 32,4 boda niža od najuspješnije Švedske (93,3) i 8,0 bodova niža od najslabije Italije (68,9).

Grafikon 4 Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Rad za EU-27 (2023, podaci iz 2021. i 2015. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2015. godine)

Grafikon 5 Indeks rodne ravnopravnosti u poddomenu Učešće za Bosnu i Hercegovinu (2023, podaci iz 2021. godine; 2022, podaci iz 2020. godine) i poddomeni Segregacija i kvalitet rada za EU-27 (2023, podaci iz 2021. i 2015. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2015. godine)

Drugi statistički podaci za BiH

Postoje značajne razlike u aktivnosti i zaposlenju između žena i muškaraca u BiH. Stopa aktivnosti žena je 36,1% za razliku od stope za muškarce koja iznosi 59,6%. Žene čine 36,8% zaposlenih osoba, a 50% nezaposlenih osoba na nivou BiH, prema Anketi o radnoj snazi iz 2022. godine.⁴⁵ Stopa zaposlenosti žena niža je za 23,2 procentna boda od stope zaposlenosti muškaraca. Nadalje, stopa nezaposlenosti žena iznosi 19,8%, što je više za 7,2 procentna boda od stope za muškarce. Najveću stopu nezaposlenosti, 42,1%, imaju žene u starosnoj grupi od 15 do 24 godine, što je za 10,9 procentnih bodova više od stope nezaposlenosti muškaraca iste dobi.⁴⁶ Prema MOR, udio neformalnog zaposlenja u ukupnoj zaposlenosti procjenjuje se na 30,5% (30,9% za muškarce i 29,8% za žene).⁴⁷

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Rad

Zakonodavstvo koje se odnosi na rodnu ravnopravnost, zabranu diskriminacije i radno zakonodavstvo sadrže odredbe o rodnoj ravnopravnosti i zabrani rodno zasnovane diskriminacije, uključujući diskriminaciju na osnovu spola, seksualne orijentacije, bračnog statusa, trudnoće, starosne dobi i invaliditeta, i po drugim osnovama, pri zaposlenju, u radnim odnosima, obrazovanju, stručnom usavršavanju i profesionalnim kvalifikacijama, te članstvu u profesionalnim udruženjima. Zakonodavstvo zabranjuje direktnu i indirektnu, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, rodno zasnovano nasilje i mobing te propisuje sudsku zaštitu. Međutim, žene su još uvijek u znatno manjoj mjeri zastupljene na tržištu rada. Prema Rodnom profilu BiH 2021, niža stopa zaposlenosti i aktivnosti žena direktna je posljedica preuzimanja uloge žena kao osoba koje

primarno vode brigu o djeci i starijim osobama, što proizilazi iz duboko ukorijenjenih društvenih stereotipa i nejednake raspodjele porodičnih obaveza između žena i muškaraca.⁴⁸ Također, ovaj dokument napominje da postoje pojedinačne aktivne mjere za zapošljavanje i ekonomsko osnaživanje žena širom BiH, ali efekat aktivnih mjera nije na sistematski način evidentiran niti se pažljivo prati njihov uticaj. Nadalje, pitanje nezaposlenosti žena ne rješava se na dosljedan način kroz ekonomske politike.

Prema GAP-u BiH, oblast rada, zapošljavanja i pristupa resursima izuzetno je složena u pogledu ravnopravnosti spolova jer uzima u obzir pitanja tržišne ekonomije i ekonomije brige, formalne i neformalne sfere u privredi te višedimenzionalne aspekte pristupa različitim ekonomskim i društvenim resursima koji proizlaze iz rada kao svakodnevne društvene aktivnosti. Jednake mogućnosti na tržištu rada i u privrednom životu, ekonomska nezavisnost i mogućnost donošenja odluka u okviru privrednih struktura od vitalnog su značaja za postizanje rodne ravnopravnosti.⁴⁹ GAP BiH stoga predviđa niz mjera za podsticanje zapošljavanja žena, uključujući, ali ne ograničavajući se na provođenje rodne analize relevantnih politika i programa u pogledu tržišta rada, zapošljavanja i pristupa ekonomskim resursima, kako bi se identificirali nedostaci, prednosti, stvarne potrebe i mogućnosti koje se odnose na rodnu ravnopravnost, na osnovu redovnog prikupljanja, analize i objavljivanja rodno razvrstanih podataka. GAP BiH također predviđa razvoj i implementaciju programa za eliminaciju rodne diskriminacije u radu, zapošljavanju i pristupu ekonomskim resursima, uključujući programe obuke za žene u cilju izgradnje njihovih kapaciteta za traženje, odabir i dobijanje adekvatnih poslova, uključujući prekvalifikaciju, samozapošljavanje i preduzetništvo.

⁴⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023a).

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ ILO, Overview of informal economy BiH [Međunarodna organizacija rada (MOR). Pregled neformalne ekonomije BiH], dostupno na: <https://bit.ly/3yC7jUK>.

⁴⁸ UN Women (2021).

⁴⁹ Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

Istraživanje Agencije za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine o uticaju rodno zasnovane podjele porodičnih obaveza i obaveza u domaćinstvu pokazalo je da u 93,8% partnerstava sve rutinske obaveze u domaćinstvu obavljaju žene, dok se više ravnoteže vidi u slučaju brige za djecu i povremenih obaveza u domaćinstvu.⁵⁰ GAP BiH prepoznaje potrebu za unapređenjem mjera da bi se uskladio profesionalni i privatni život, uključujući zaštitu materinstva i očinstva, regulisanje plaćenog porodijskog/roditeljskog odsustva, kao i posebne mjere za pomoć zaposlenicima da izbalansiraju svoje profesionalne i porodične obaveze.

Strategija zapošljavanja u FBiH 2023-2030⁵¹ prepoznaje žene kao značajan dio neaktivnog stanovništva i predviđa niz aktivnih mjera za zapošljavanje, ali i konstatuje slabu koordinaciju između aktivnih (obrazovanje odraslih, podsticaji ili druge stimulacije za zapošljavanje) i pasivnih politika zapošljavanja (naknade za nezaposlene) kao i nepostojanje strategije za radnu aktivaciju žena koje su neaktivne zbog brige o djeci. Iz tog razloga, Strategija zapošljavanja postavlja cilj da 10% žena sa evidencije nezaposlenih u isto vrijeme prima dodatak za negu djeteta. Akcioni plan zapošljavanja u RS za 2022. godinu⁵² izdvaja različite kategorije žena (npr. žene koje su žrtve nasilja) kao posebne ciljne grupe za aktivne mjere zapošljavanja. Omladinske politike i politike za poboljšanje položaja Roma, kao i politike socijalne inkluzije u BiH također se fokusiraju na povećanje zaposlenja iako ne navode uvijek žene kao ciljnu grupu.

Program ekonomskih reformi Bosne i Hercegovine za period 2023.-2025. godina postavlja kao prioritet povećanje zaposlenosti, posebno mladih, žena i drugih ranjivih grupa.⁵³ Programom je predviđeno da se očekuje da će primjena zakonske regulative

u oblasti rada, zaštite na radu i zapošljavanja i implementacija strateških dokumenata i projekata u oblasti zapošljavanja imati pozitivan uticaj na povećanje zaposlenosti i smanjenje visoke nezaposlenosti i neaktivnosti, posebno mladih, žena i dugotrajno nezaposlenih, kao i onih najugroženijih na tržištu rada, promovišući kvalitetno zapošljavanje, s ciljem postizanja jednakih prilika u pristupu tržištu rada i ravnopravnijih uslova rada, uključujući i žene u ruralnim područjima, te žene koje su žrtve porodičnog nasilja i torture. Program ekonomskih reformi daje prioritet jačanju aktivnih mjera zapošljavanja žena i podršci preduzetništvu sa očekivanim uticajem na rodnu ravnopravnost.

Dvije specifične javne politike usmjerene na žensko poduzetništvo u BiH su: Akcioni plan za razvoj poduzetništva žena u Federaciji Bosne i Hercegovine (2018-2020)⁵⁴ i Strategija za razvoj preduzetništva žena Republike Srpske 2019-2023.⁵⁵ Akcioni plan FBiH daje prioritet mjerama za pružanje sistemске podrške razvoju poduzetništva žena, poboljšanje analitičke baze za nadzor i podsticanje razvoja poduzetništva žena, te jačanje promocije i umrežavanja žena poduzetnica. Strategija RS predviđa mjere za jačanje konkurentnosti poslovnih aktivnosti koje pokreću i vode žene preduzetnice, poboljšanje pristupa i atraktivnosti preduzetništva i poslovanja za žene, te pružanje dodatne podrške posebnim oblastima preduzetništva žena.

Strategija razvoja FBiH 2021-2027.⁵⁶ identifikira žene kao osobe koje su obeshrabrene u traženju posla i fokusira se na neaktivne žene (posebno one koje su nedovoljno obrazovane, žene starije od 50 godina, te one koje žive i rade u ruralnim područjima). Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2021-2027.⁵⁷ prepoznaje ulogu žena u ruralnim područjima i ruralnoj ekonomiji. Ističe se da su žene važan faktor i podrška ruralnom

50 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020).

51 "Službene novine Federacije BiH", broj: 94/2023.

52 Zavod za zapošljavanje Republike Srpske (2022).

53 Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (2023).

54 Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018).

55 Vlada Republike Srpske (2019).

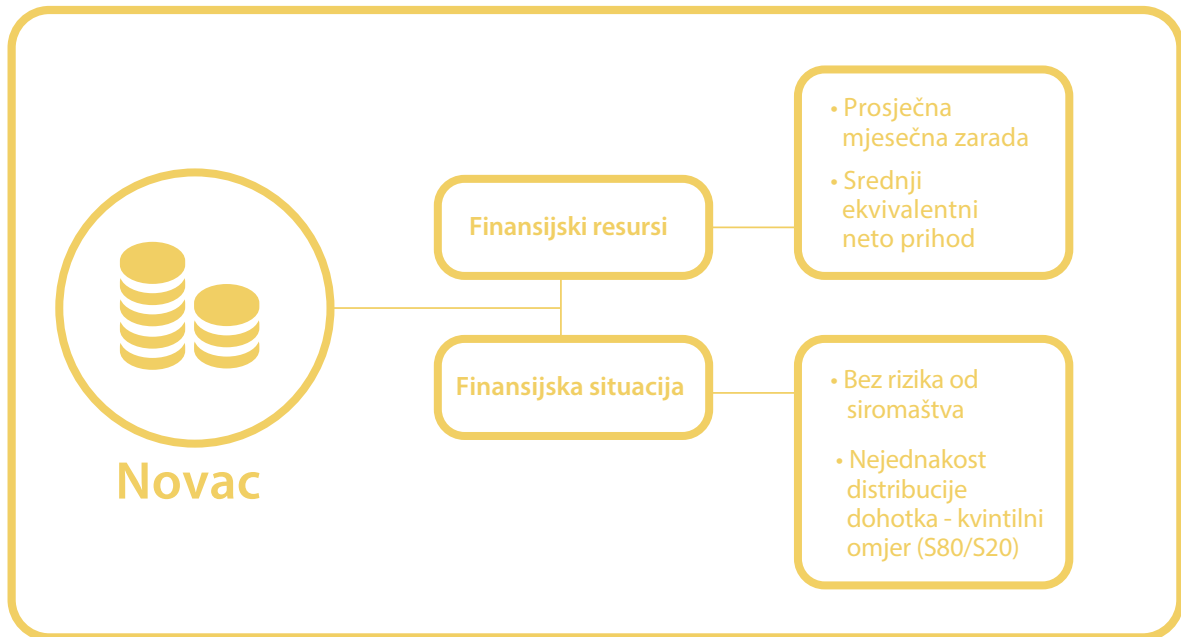
56 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020).

57 Vlada Republike Srpske/Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (2021).

razvoju, te da je potrebno ukloniti prepreke u pristupu podsticajima kao i prepreke u pristupu infrastrukturi. Strategija također predviđa programe podrške za zaposlenje i samozaposlenje žena u ruralnim područjima.

3.2. Domen Novac

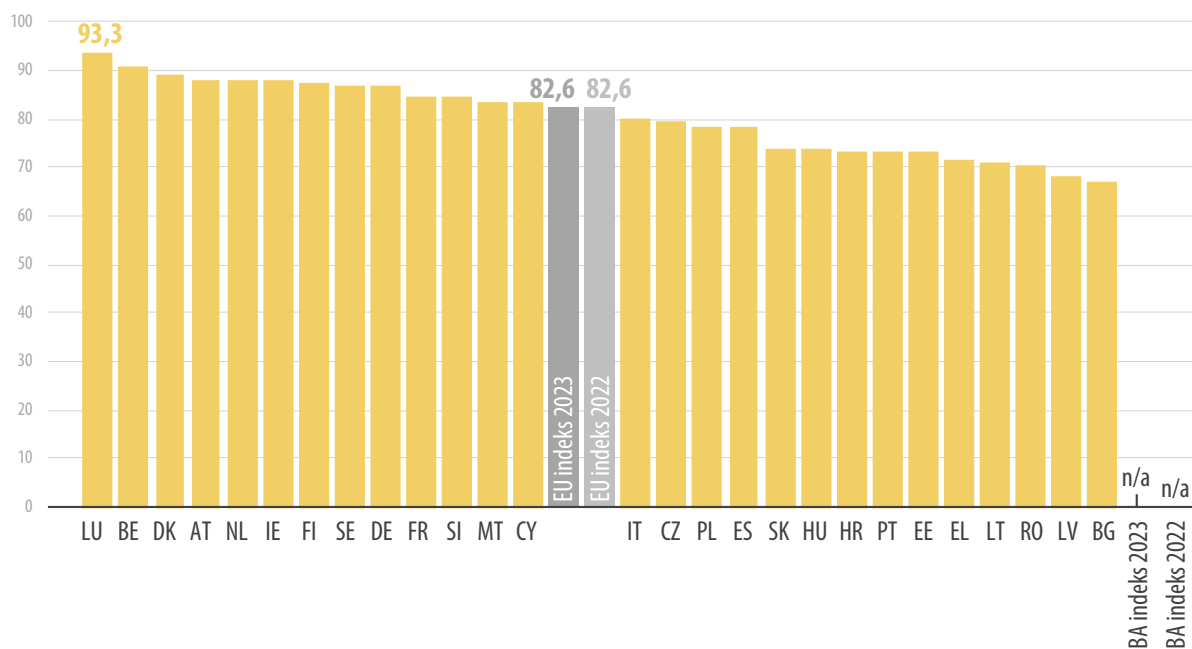
Dijagram 4 Domen Novac Indeksa rodne ravnopravnosti, sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

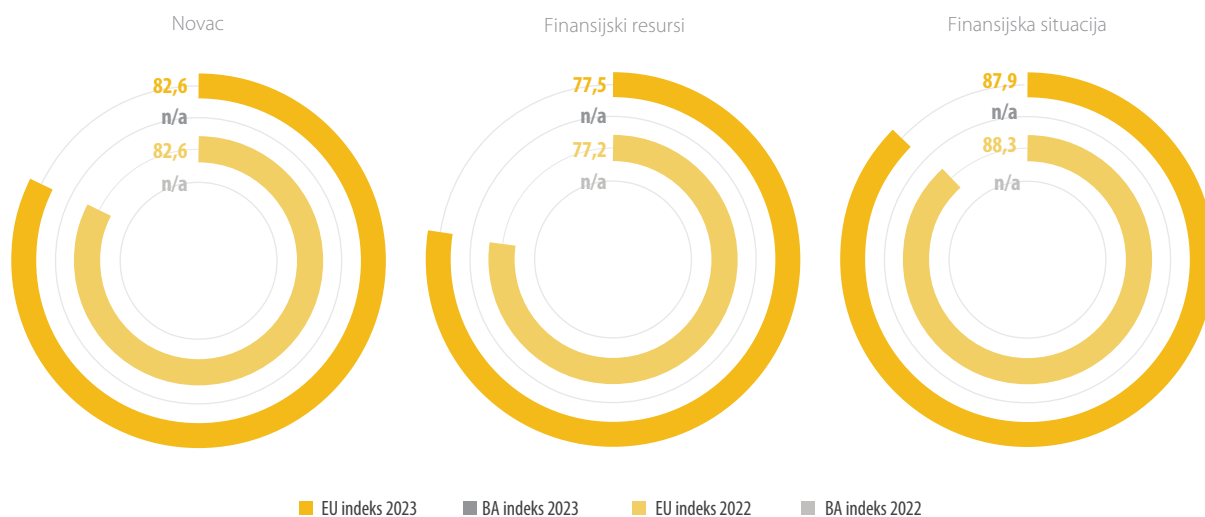
Rodne neravnopravnosti u pristupu finansijskim sredstvima i finansijskoj situaciji u kojoj žive žene i muškarci mjere se u domenu Novac. Poddomen Finansijski resursi sadrži podatke o mjesečnim zaradama žena i muškaraca koji se mjere sa dva pokazatelja. Prvi pokazatelj predstavlja prosječnu mjesečnu zaradu, a drugi pokazatelj predstavlja srednji ekvivalentni neto prihod, koji pored prosječne mjesečne zarade obuhvata penzije, socijalna davanja, kao i bilo koji drugi oblik prihoda. Poddomen Finansijska situacija mjeri izloženost žena i muškaraca riziku od siromaštva i nejednakost distribucije dohotka između žena i muškaraca. Pokazatelji sadržani u ovoj komponenti indeksa mjere udio stanovništva koje nije u riziku od siromaštva (čiji je prihod iznad ili na nivou od 60% srednjeg dohotka u zemlji) i udio najniže i najviše zarade razvrstane po spolu.

Rezultat Indeksa EU-27 u 2023. godini za domen Novac iznosi 82,6, dok najbolji rezultat ima Luksemburg - 93,9 a najniži Bugarska - 67,0. U poddomenu Finansijski resursi, rezultat EU-27 je 77,5, u poređenju sa najboljim rezultatom 98,0, koji ostvaruje Luksemburg, i najnižim rezultatom 55,9, koji ostvaruje Slovačka. U poddomenu Finansijska situacija, rezultat EU-27 je 87,9 u poređenju sa najvišim rezultatom 98,4, koji ostvaruje Slovačka, i najnižim rezultatom 77,3, koji koju ostvaruje Latvija.

Grafikon 6 Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Novac za EU-27
(2023, podaci iz 2021. i 2018. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2018. godine)

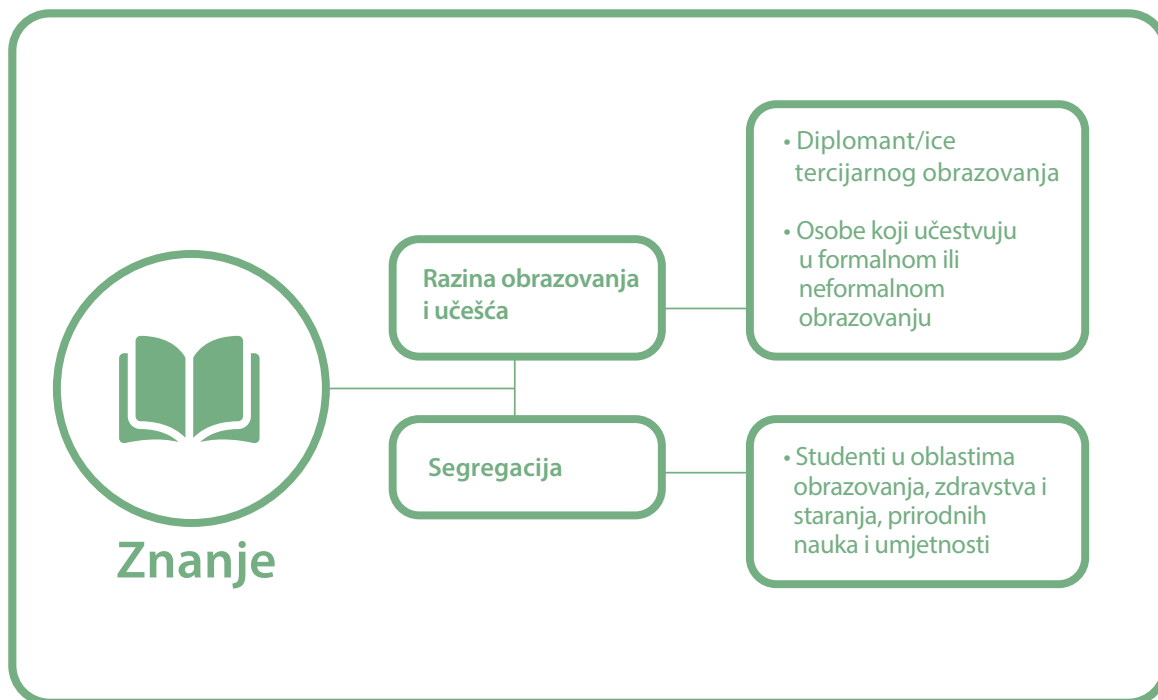

Grafikon 7 Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Novac i poddomenima Finansijski resursi i Finansijska situacija za EU-27 (2023, podaci iz 2021. i 2018. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2018. godine)

3.3. Domen Znanje

Dijagram 5 Domen Znanje Indeksa rodne ravnopravnosti, sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

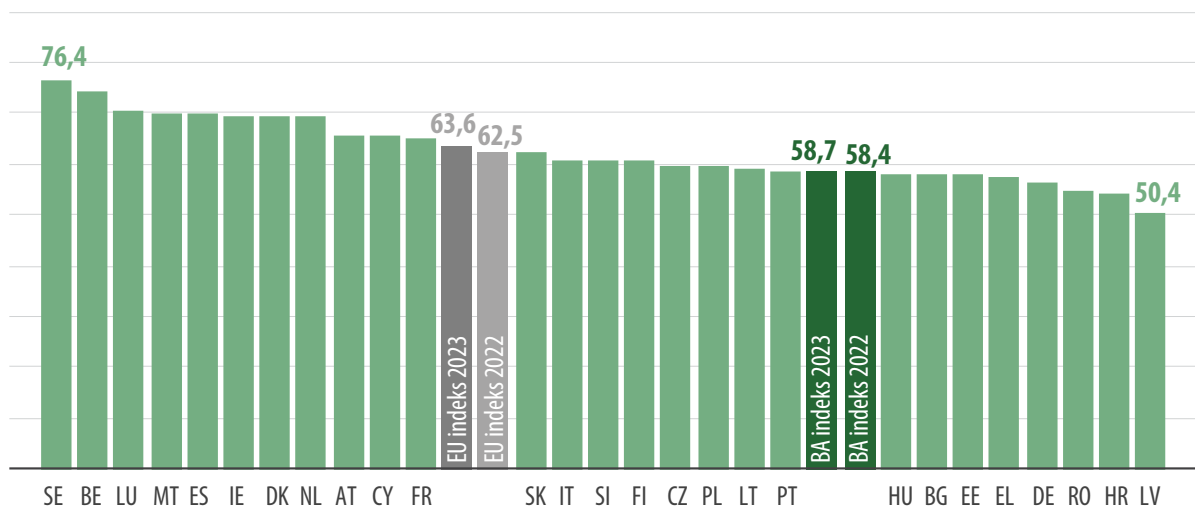
Rezultati indeksa

Domen Znanje mjeri rodnu ravnopravnost u nivou obrazovanja i učešću, te segregaciji. Poddomen Nivo obrazovanja i učešće pokazuje uspjeh koji žene i muškarci ostvare stičući visoko obrazovanje i angažujući se u formalnim i neformalnim oblicima obrazovanja. Status se mjeri putem dva pokazatelja: procent žena i muškaraca koji su stekli univerzitetsku diplomu i učešće žena i muškaraca u cjeloživotnom formalnom i neformalnom obrazovanju i stručnom usavršavanju. Drugi poddomen ukazuje na Segregaciju u visokom obrazovanju, što se mjeri udjelom žena i muškaraca među onima koji studiraju u oblastima obrazovanja, zdravstva i staranja, prirodnih nauka i umjetnosti.

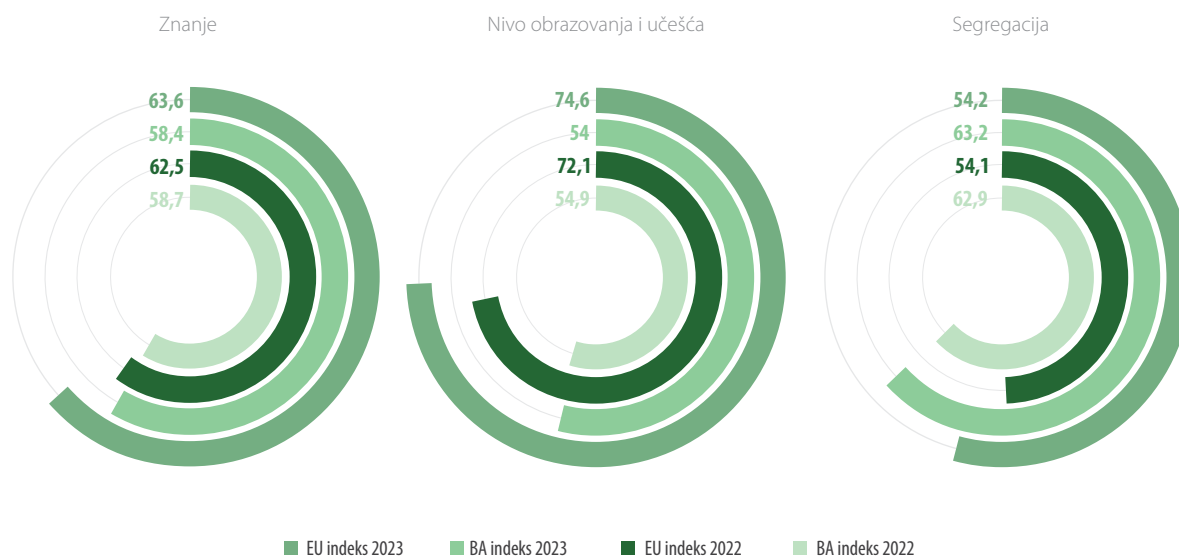
U domenu Znanje, Bosna i Hercegovina ostvaruje rezultat indeksa 58,4 u 2023. godini, što je za 0,3 boda niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine za ovu

oblast (58,7), a 5,2 boda niže od prosjeka EU (63,6) u 2023. godini, 18,0 bodova manje od najuspješnije Švedske (76,4) i 8,0 bodova više od Latvije (50,4). U poddomenu Obrazovno dostignuće i učešće, rezultat indeksa za BiH je 54,0 – 0,9 bodova niže u odnosu na izvještaj za 2022. godinu (54,9). Ovo se poredi sa prosječnom ocjenom EU za 2023. godinu od 74,6 (20,6 bodova niže od prosjeka EU). U ovom poddomenu, rezultat BiH je 37,9 niži od rezultata najboljeg Luksemburga (91,9), te 3,6 bodova niži od najniže rangirane Rumunije (57,6) u indeksu EU-27 za 2023. godinu. U poddomenu Segregacija, rezultat indeksa za BiH iznosi 63,2 (0,3 boda više nego u izvještaju za 2022. godinu – 62,9), što je 9,0 bodova više od prosjeka EU za 2023. godinu (54,2), 5,2 boda niže od Švedske (68,4) i 24,7 bodova više od rezultata koji ostvaruje Latvija (38,5).

Grafikon 8 Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Znanje za EU-27
(2023, podaci iz 2021. godine; 2022, podaci iz 2020. godine)

Grafikon 9 Poređenje između Bosne i Hercegovine (2023., podaci iz 2021. godine; 2022, podaci iz 2020. godine) i EU-27 (2023, podaci iz 2021. godine; 2022, podaci iz 2020. godine) u domenu Znanje i poddomenima

Drugi statistički podaci za BiH

U BiH je procent djevojaka među svim studentima koji su upisani u visokoškolske ustanove (sve godine) u akademskoj godini 2022./2023. godini iznosio 60,13%.⁵⁸ Dok je procent ženske populacije upisane na redovni studij iznosio 62,1%, među upisima na vanredne studije gotovo da i nema rodne razlike. Procent žena među licima koja završila fakultete i druge visokoškolske ustanove u 2022. godini iznosio je 62,14%. Žene čine 63,34% stanovništva koje je završilo fakultet 2022. godine, dok postoji rodna ravnoteža u diplomiranju na drugim visokoškolskim ustanovama.⁵⁹

Procent žena među svim studentima koji su magistrirali 2022. godine iznosio je 63%, dok je procent žena koje su doktorirale iste godine bio 46,67%.⁶⁰ U BiH, prema podacima iz 2020. godine, žene su dominantno zastupljene u studijskim oblastima obrazovanja (80%), zdravstva i socijalne zaštite (75%) i humanističkih nauka i umjetnosti (67%).⁶¹ U 2022. godini među istraživačima zaposlenim u istraživanju i razvoju postojala je rodna ravnoteža, jer su 49,1% istraživača bile žene. Postoji relativna rodna ravnoteža u istraživačkim i razvojnim sektorima, dok žene značajno nadmašuju muškarce u istraživanju medicinskih i zdravstvenih nauka (82,23% istraživača su žene).⁶² Prema Rodnom profilu BiH 2021, postoji rodna razlika u korist muškaraca na rukovodnom nivou u sektoru istraživanja.⁶³

58 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023b). Rodno segregirani podaci o upisima u prvu godinu studija visokog obrazovanja nisu dostupni.

59 Ibid.

60 Ibid.

61 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022).

62 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023e).

63 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2020b), citirano u UN Women (2021).

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Znanje

Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini navodi da „U ukupnoj obrazovnoj strukturi stanovništva, žene su u znatno nepovoljnijem položaju od muškaraca, što ih stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na muškarce na tržištu rada.“⁶⁴ GAP BiH obrazovanje prepoznaje kao jedan od najvažnijih elemenata u postizanju rodne ravnopravnosti, posebno u vrijeme kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i profesionalnim usavršavanjem bez obzira na godine.⁶⁵ Zakonodavstvo u BiH i relevantni međunarodni dokumenti garantuju pravo na obrazovanje bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući i po osnovu roda. Međutim, prema GAP BiH, uprkos generalno rodno uravnoteženom uključanju u proces obrazovanja BiH, mogućnosti napredovanja za djevojke i žene su ograničene, kao i pristup pozicijama koje zahtijevaju visoke kvalifikacije. Ovo je prvenstveno zbog postojećih stereotipa o muško-ženskim zanimanjima, kao i zbog problema usklađivanja profesionalnog i porodičnog života.⁶⁶

GAP BiH stoga promoviše mjere koje teže ka stvaranju jednakih prilika i pristupa obrazovanju za djevojčice i dječake, žene i muškarce bilo koje starosne dobi, uključujući pripadnike ugroženih kategorija, u svakom području (ruralnom/urbanom), i sa istim izgledima za budući profesionalni život. GAP BiH predviđa mjere za izradu rodno osjetljivih politika u oblasti obrazovanja i nauke, uz provođenje međunarodnih i državnih standarda rodne ravnopravnosti u ključnim zakonima, strategijama, akcionim planovima, programima i drugim aktima ovih oblasti.

64 Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini (2020), str. 56.

65 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

66 Ibid.

Prema GAP-u BiH, izrada politika trebalo bi da se zasniva na provođenju rodne analize s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti sa aspekta rodne ravnopravnosti spolova. Predviđeno je da se rodna analiza i uvrštavanje rodne perspektive u oblasti obrazovanja, nauke, kulture i sporta oslanja na redovno prikupljanje, analizu i objavljivanje podataka razvrstanih po spolu o pristupu i učešću žena i muškaraca na svim nivoima u obrazovnom sistemu.

Suprotno tome, politika koja identifikira Prioritete za razvoj visokog obrazovanja u BiH za period 2016. – 2026.⁶⁷ rodno je neutralna i ne pravi razliku između muškaraca i žena kao posebnih ciljnih grupa. Isto se može reći i za Strategiju razvoja predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja Republike Srpske za period 2022-2030. godine,⁶⁸ te za Strategiju razvoja FBiH 2021.-2027.⁶⁹ u dijelovima koji se odnose na strateške prioritete u oblasti obrazovanja, iako uključuju djelovanje koje se odnosi na poduzetničko obrazovanje i uopšteno cjeloživotno učenje. Akcioni plan BiH za društvenu inkluziju Roma i Romkinja za period 2021-2025. godine⁷⁰ uključuje strateške prioritete koji se odnose na veće uključivanje Roma u obrazovanje, bez naglašavanja posebnog položaja i potreba Roma i Romkinja. Isto se može reći i za šire omladinske politike u BiH,⁷¹ koje su generalno rodno neutralne.

Konkretnije u vezi sa poddomenom Postignuća Indeksa rodne ravnopravnosti, mjere GAP-a BiH uključuju redovno praćenje i procjenu pristupa oba spola postdiplomskim programima i sticanju naučnih zvanja, te pristup grantovima i stipendijama, naučno-istraživačkim programima i projektima pod istim uslovima. Strategija razvoja nauke u Bosni i Hercegovini 2017-2022.⁷² sadrži strateške mjere za postizanje rodne ravnopravnosti u istraživačkom radu, propisujući da bi nadležne institucije trebale razviti politike ravnopravnosti spolova u istraživačkim institucijama, posebno u područjima u kojima su žene nedovoljno zastupljene (npr. na visokim pozicijama i u rukovodstvima istraživačkih institucija).

Nadalje, GAP BiH predviđa izradu i provođenje programa mjera i aktivnosti za ostvarivanje jednakih prava i jednakog pristupa obrazovanju i nauci, uključujući jačanje profesionalnih kapaciteta za primjenu domaćih i međunarodnih standarda u navedenim oblastima. U oblasti cjeloživotnog učenja, GAP BiH predviđa pružanje podrške programima cjeloživotnog obrazovanja za prioritetne ciljne grupe kao što su: odrasli bez završene osnovne ili srednje škole, odrasli sa završenom srednjom školom koja ne odgovara potrebama tržišta rada, osobe sa poteškoćama u razvoju, romska populacija, povratnici, starije osobe, kao i osobe koje žele da napreduju u radu i zanimanju i usavršavaju preduzetničke sposobnosti.

67 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2015).

68 Vlada Republike Srpske (2021).

69 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020).

70 Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020).

71 Na primjer, Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske (2023).

72 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2016).

Strategije za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja u BiH⁷³ i Republici Srpskoj⁷⁴ ne prave razliku između potreba žena i muškaraca i nisu rodno osviještene za svrhe postupanja prema ženama i muškarcima konkretno u skladu sa njihovim potrebama koje je utvrdila rodna analiza, iako identifikuju potrebu za unapređenjem i konsolidacijom obrazovnih politika u skladu sa potrebama tržišta rada. U tom kontekstu, Program ekonomskih reformi za Bosnu i Hercegovinu za period 2023.-2025. godine kao prioritet određuje unapređenje veze između obrazovanja i tržišta rada i jačanja pristupa obrazovanju i kvaliteta obrazovanja.⁷⁵ Ovaj program predlaže mjere za konsolidaciju politika i programa za obrazovanje odraslih da bi se fokusirali na potrebe žena i njihovu uključivanje u tržište rada.

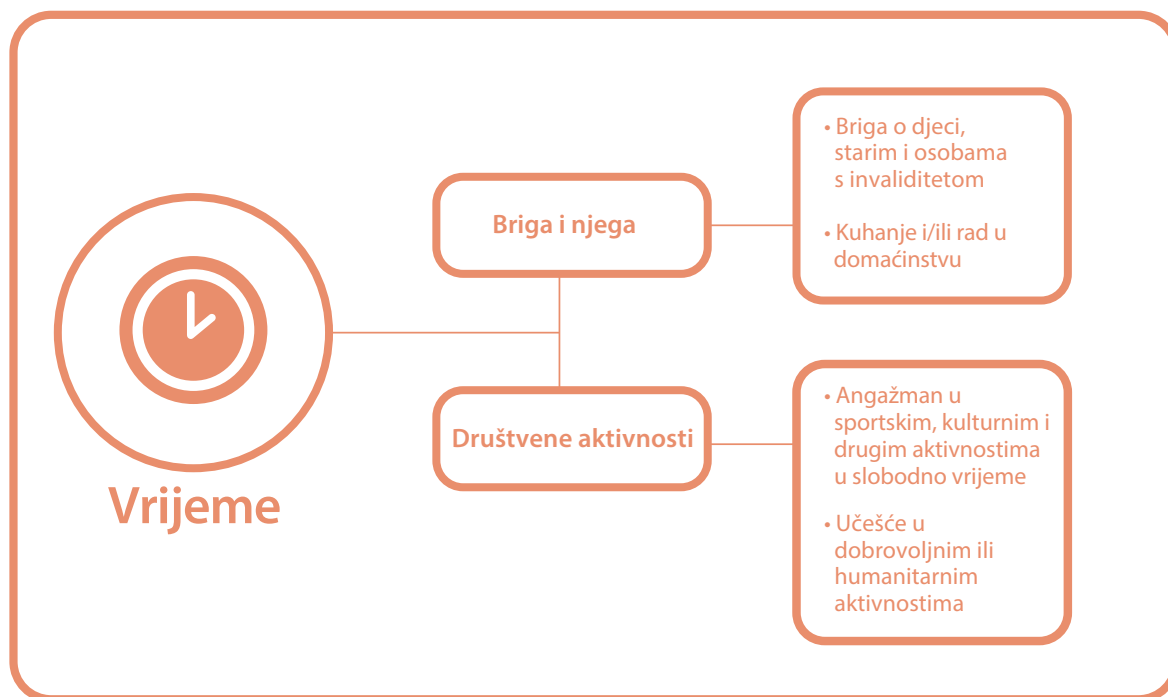
73 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2014).

74 Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske (2020).

75 Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (2023).

3.4. Domen Vrijeme

Dijagram 6 Domen Vrijeme Indeksa rodne ravnopravnosti, sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

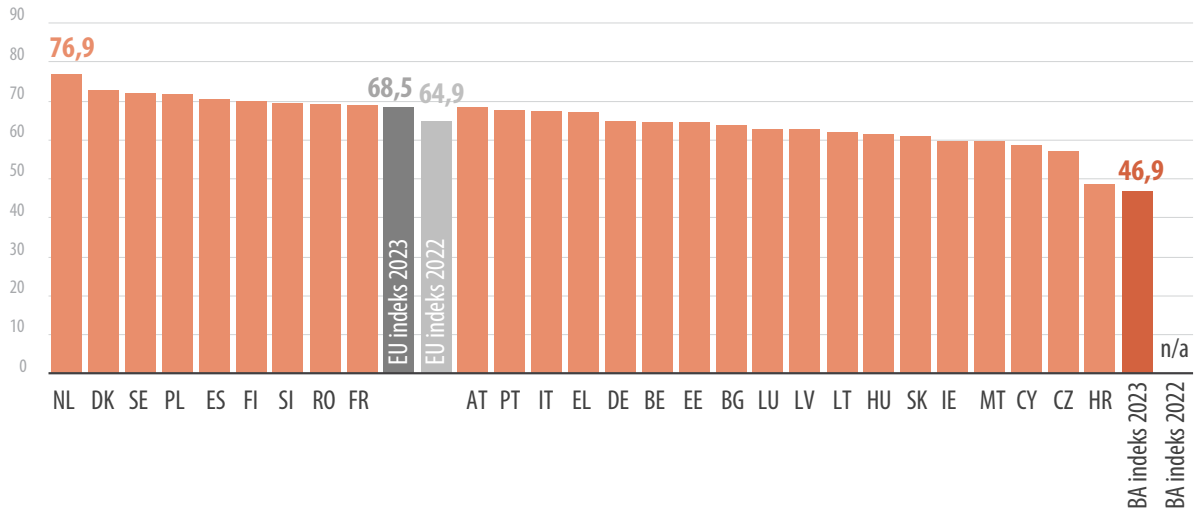
Rezultati indeksa

Domen Vrijeme se odnosi na dihotomiju plaćenog i neplaćenog rada u domaćinstvu i brige o djeci i drugim članovima domaćinstva, kao i na dihotomiju između radnog i slobodnog vremena. U okviru poddomena Briga i njega, rodni jaz se mjeri vremenom koje žene i muškarci provedu u brizi za djecu, za obrazovanje djece ili za brigu o starijim članovima domaćinstva ili osobama sa invaliditetom, kao i jaz u poslovima domaćinstva, kao što su kuhanje i drugi slični poslovi. Drugi poddomen odnosi se na obrasce vremena provedenog u društvenim, ličnim i građanskim aktivnostima koje su važne za kvalitet života, individualni razvoj i dobrobit, kao i aktivno učešće u društvu kroz različite oblike građanskog učešća.

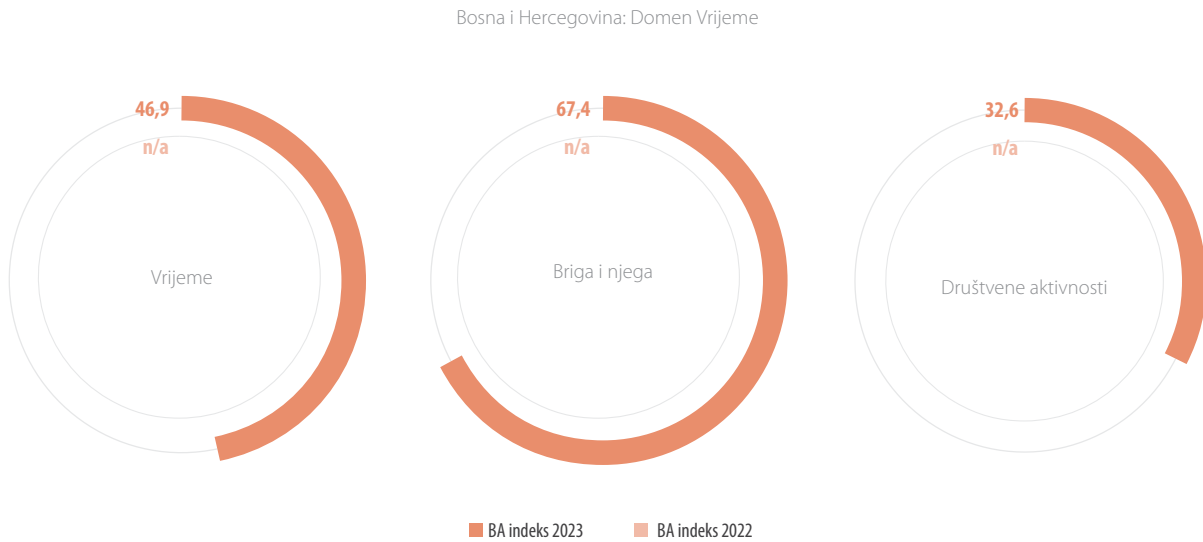
U okviru ovog poddomena, rodni jaz se mjeri kroz vrijeme koje žene i muškarci provode u sportskim, kulturnim ili drugim aktivnostima van kuće, u kombinaciji sa njihovim angažmanom u dobrovoljnim i humanitarnim aktivnostima.

Rezultat indeksa za domen Vrijeme prvi put je izračunat u ovom izvještaju, jer relevantni podaci nisu bili dostupni u vrijeme izrade Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. U domenu Vrijeme, BiH ima rezultat 46,9. Nije moguće uporediti ovaj rezultat sa rezultatima EU zbog razlika u metodologijama istraživanja. U poddomenu Briga i njega, rezultat BiH je 67,4. U poddomenu Društvene aktivnosti, rezultat indeksa za BiH je 32,6.

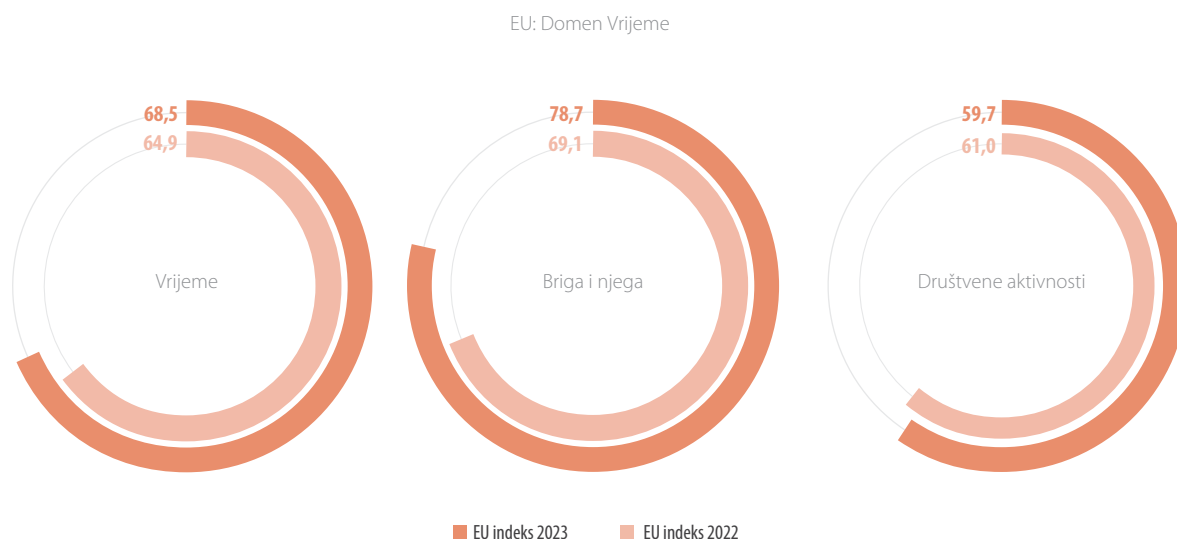
Grafikon 10 Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Vrijeme za EU-27
(2023, podaci iz 2022. godine; 2022, podaci iz 2016. i 2015. godine)

Grafikon 11 Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Vrijeme i poddominama Briga i njega i Društvene aktivnosti za Bosnu i Hercegovinu (2023, podaci iz 2021. godine)

Grafikon 12 Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Vrijeme i poddomenima Briga i njega i Društvene aktivnosti za EU-27 (2023, podaci iz 2022. godine; 2022, podaci iz 2016. i 2015. godine)

Drugi statistički podaci za BiH

Prema Rodnom profilu BiH 2021, niže stope zaposlenosti i aktivnosti žena direktne su posljedice preuzimanja uloge žena kao osoba koje primarno vode brigu o djeci i starijim osobama, što proizilazi iz duboko ukorijenjenih društvenih stereotipa i nejednake raspodjele porodičnih obaveza između žena i muškaraca.⁷⁶ Postoje značajne razlike u aktivnosti i zaposlenosti žena i muškaraca u BiH. Stopa aktivnosti žena je 36,1% za razliku od stope muškaraca od 59,6%. Žene čine 36,8% zaposlenih osoba, a 50% nezaposlenih osoba na nivou BiH, prema Anketi o radnoj snazi 2022.⁷⁷ Stopa zaposlenosti žena je niža za 23,2 procentna boda od stope zaposlenosti muškaraca.⁷⁸ Prema istraživanju Agencije za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine o uticaju rodno zasnovane podjele porodičnih obaveza u domaćinstvu, u 93,8% partnerskih odnosa sve rutinske poslove u domaćinstvu

obavljaju žene, dok je veća ravnoteža u slučaju brige o djeci i povremenih kućnih obaveza.⁷⁹

Politike promocije rodne ravnopravnosti u domenu Vrijeme

GAP BiH predviđa pomirenje privatnog i profesionalnog života kao jedan od ključnih principa i unakrsnih tema u definisanju aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u svim sferama života u BiH. Prema GAP-u BiH, rodni stereotipi i podjela rodni uloga reafirmišu društvene modele koji žene često smatraju odgovornim za porodicu i privatni život (za neplaćeni rad, brigu o djeci, starima osobama i osobama s invaliditetom), a muškarce za javnu sferu i poslovni život (za plaćeni rad). Rezultat toga je neravnoj podjela kućanskih i porodičnih obaveza, što je jedan od glavnih razloga diskriminacije žena na tržištu rada, kao i ograničavanje njihovog političkog i

⁷⁶ UN Women (2021).

⁷⁷ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023a).

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (2020), citirano u UN Women (2021).

društvenog učešća.⁸⁰ Nadalje, GAP BiH bilježi i dalje preovladavajuće stereotipne stavove o ulozi žena u društvu, o čemu govore i sadržaji u školskim udžbenicima, zbog čega se traži djelovanje u obrazovnom sistemu, kao i putem medija. Uočava se veća nepismenost žena u odnosu na muškarce, kao i napuštanje školovanja mladih žena radi braka i zasnivanja porodice. Još uvijek je veliki broj djece koja ne pohađaju predškolsko obrazovanje.

GAP BiH promoviše rad sa zajednicama i muškarcima, kao i dalji rad sa ženama putem medija, posebno putem društvenih mreža. GAP BiH posebno predviđa mjere za usklađivanje profesionalnog i privatnog života, uključujući zaštitu majčinstva i očinstva, unapređenje propisa o plaćenom porodijskom odsustvu, plaćenom roditeljskom odsustvu za oba roditelja, kao i posebne mjere za pomoć zaposlenim licima da usklade svoje profesionalne i porodične obaveze.⁸¹ Nadalje, Strategija unapređenja socijalnog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2017-2026.⁸² predviđa ciljeve koji se odnose na unapređenje socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom, kao i poboljšanje uslova i kvaliteta smještaja osoba sa invaliditetom u ustanovama socijalne i zdravstvene zaštite. Iako direktan međuodnos između ovih ciljeva i unapređenja rodne ravnopravnosti nije definisan, može se pretpostaviti da bi predviđene strateške akcije mogle doprinijeti oslobađanju žena od tereta brige i pomoći pomirenju njihovog privatnog i profesionalnog života.

GAP BiH promoviše i predviđa rodno osvještavanje u drugim politikama, kao i ciljane mjere za osiguranje jednakog pristupa žena u svoj njihovoj različitosti u obrazovanju, nauci, sportu i kulturi, uz mogućnosti učenja odraslih i mjere podizanja svijesti za uklanjanje rodni stereotipa. Nadalje, Strategija razvoja FBiH 2021-2027.⁸³ predviđa mjeru „Unaprijediti uslove za razvoj i bavljenje sportom“ sa specifičnim pokazateljima koji se odnose na „vrijeme provedeno u sportskim i aktivnostima treniranja vani u satima, (15-20)“ za cjelokupno stanovništvo i žene odvojeno.

Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini izdvaja dva specifična cilja u vezi sa aktivnostima brige - Podcilj 4.2: Do 2030. osigurati da sve djevojčice i dječaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom djetinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi se pripremili za osnovno obrazovanje, i Podcilj 5.4: Prepoznati i vrednovati neplaćeno staranje i rad u domaćinstvu kroz osiguravanje javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite, te kroz promoviranje zajedničke odgovornosti u domaćinstvu i porodici, na način koji je prikladan u odgovarajućoj državi. Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini predviđa povećanje upisa u predškolsko obrazovanje (za djecu od 3 do 6 godina) sa 18% u 2018. na 60% u 2030. godini i smanjenje omjera ekonomski neaktivnih osoba u dobi od 20-64 godine koji su neaktivni zbog ostalih porodičnih obaveza (osim brige o djeci, odraslim osobama kojima je potrebna tuđa njega i pomoć) sa 26,3 u 2018. na 17,0 u 2030. godini za ukupno stanovništvo, i sa 36,3 u 2018. na 20,0 u 2030. godini za žene.

80 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

81 Ibid.

82 Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (godina nije navedena).

83 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020).

3.5. Domen Moć

Dijagram 7 Domen Moć Indeksa rodne ravnopravnosti, sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

Rezultati indeksa

U domenu Moć, rodni jaz se mjeri kroz učešće u strukturama političke, ekonomske i društvene moći. Poddomen političke moći uključuje pokazatelje koji mjere zastupljenost žena među osobama koje obavljaju funkciju ministara u vladi, udio žena među zastupnicima u parlamentu, uključujući i predstavnike u lokalnim skupštinama. Poddomen Ekonomska moć odnosi se na jaz u upravljanju ekonomskim resursima kroz rukovodeće pozicije i uključuje pokazatelje učešća žena u upravljačkim ili nadzornim odborima najvećih kompanija i učešća u izvršnom odboru centralne banke. Poddomen Društvena moć sadrži pokazatelje koji mjere udio žena i muškaraca u odborima organizacija za finansiranje istraživanja, javnih emitera i najviših

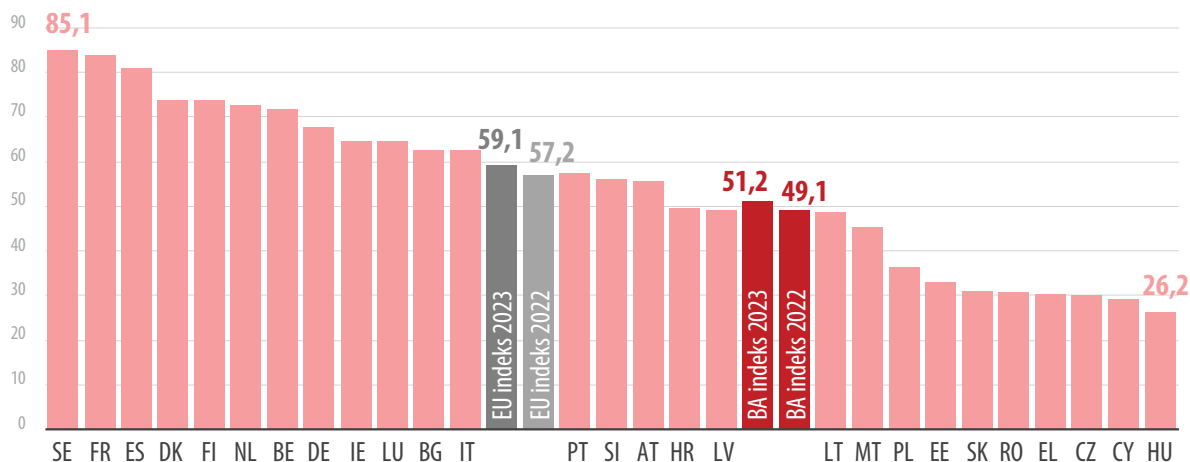
tijela koja donose odluke u tijelima državnih olimpijskih sportskih organizacija.

U domenu Moć, rezultat indeksa Bosne i Hercegovina iznosi 49,1, što je za 2,1 boda niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine, 10 bodova niže od prosjeka EU-27, 36 bodova niže od najuspješnije Švedske (85,1) i 22,9 bodova više od najniže rangirane Mađarske (26,2). Rezultat indeksa BiH u ovoj oblasti pao je za 2,1 bod u odnosu na izvještaj za 2022. godinu. U poddomenu Politička moć, BiH ostvaruje rezultat Indeksa 42,9 (povećanje za 2,1 bod u odnosu na 2022. godinu – 40,8), što se poredi sa prosječnim rezultatom EU za 2023. godinu od 61,4, najbolje pozicioniranom Švedskom

sa rezultatom od 95,9 i najniže pozicioniranom Mađarskom sa rezultatom od 26,4. U poddomenu Ekonomska moć, BiH ostvaruje rezultat 51,8 - što je blizu prosjeka EU za 2023. godinu (54,7), 34,4 boda niže od najuspješnije Francuske (86,2) i 36,1 boda više od Rumunije koja ostvaruje najniži rezultat (15,7). U odnosu na izvještaj za 2022. godinu - rezultat 64,1, BiH je pala za 12,3 boda. Ovaj pad je rezultat smanjenja broja žena u Upravnom odboru Centralne banke BiH sa četiri na dvije (ukupno šest

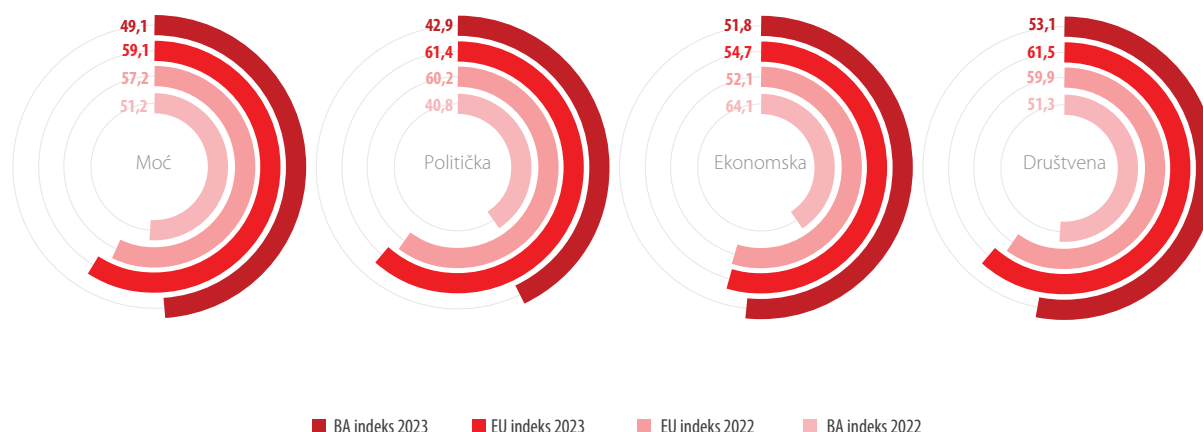
muškaraca i dvije žene u odnosu na prethodni paritet u članstvu - četiri žene i četiri muškarca). U poddomenu Društvena moć, BiH ostvaruje rezultat 53,1 (povećanje za 1,8 boda u odnosu na izvještaj iz 2022. godine), u poređenju sa rezultatom EU iz 2023. godine, koji iznosi 61,5. Rezultat BiH za 2023. godinu u ovoj poddomenu poredi se sa najuspješnijim rezultatom koji ostvaruje Švedska (92,9) i najnižim rezultatom koji ostvaruje Grčka (25,5).

Grafikon 13 Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Moć za EU-27 (2023, podaci iz 2022., 2021. i 2020. godine; 2022, podaci iz 2021., 2020. i 2019. godine)

Grafikon 14 Poređenje između Bosne i Hercegovine (2023, podaci iz 2022., 2021. i 2020. godine; 2022, podaci iz 2021., 2020. i 2019. godine) i EU-27 (2023, podaci iz 2022., 2021. i 2020. godine; 2022, podaci 2021., 2020. i 2019. godine) u domeni Moć i poddomenima

Druge statistički podaci za BiH

Na Opštim izborima 2022. godine, 7.258 političkih kandidata i kandidatkinja kandidovalo se na otvorenim listama za različite pozicije u vlasti na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou.⁸⁴ Broj žena kandidata je bio 3.058 (42%).⁸⁵ Deset kandidata (uključujući dvije žene) kandidovalo se za državno Predsjedništvo, a 31 kandidat (uključujući dvije žene) za predsjednika Republike Srpske. Ukupno 752 kandidata (39,36% žena) kandidovalo se za 42 mjesta u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH, 1.230 kandidata (43,41% žena) za 98 mjesta u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH i 1.429 kandidata (42% žene) se kandidovalo za 83 mjesta u Narodnoj skupštini Republike Srpske. Ukupno, samo 43 od 613 kandidatskih lista (oko 7%) premašilo je minimalan broj žena propisan zakonom.

Žene su bile na čelu 135 liste (22%), dok je 53% ovih lista imalo samo jednog kandidata.⁸⁶

Procent žena izabranih na Općim izborima 2022. bio je 27,1%. Jedan od tri izabrana člana Predsjedništva BiH je žena. Od ukupnog broja izabranih poslanika u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, žene čine 16,67%⁸⁷, a u Domu naroda 13,33%. Procent žena izabranih u Predstavnički dom Parlamenta FBiH je 27,55%, a u Narodnoj skupštini RS 19,28%.⁸⁸ Žene čine 33,75% delegata u Domu naroda Parlamenta FBiH (27 od 80), a 28,57% delegata Vijeća naroda RS (osam od 28). Procent žena izabranih u kantonalne skupštine je 31,49%.⁸⁹

84 Dostupno na https://www.izbori.ba/Rezultati_izbora/?resId=32&langId=1#/1/0/0/0/0.

85 „Službeni glasnik BiH”, broj 73 od 02.11.2022. godine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

86 Posmatranje općih izbora u Bosni i Hercegovini (2. oktobar 2022.), dostupno na: <https://pace.coe.int/en/files/31426/html>.

87 „Službeni glasnik BiH”, broj 73 od 02.11.2022. godine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

88 Ibid.

89 Ibid.

Predsjedavajuća Vijeća ministara BiH je žena. U Vijeću ministara BiH, od devet ministarstava, jedno vodi žena (11,11%). U Vladi FBiH žene čine 25% ministara (na čelu četiri od ukupno 16 ministarstava). Brojke su iste i u Vladi RS, gdje žene također čine 25% ministara, na čelu su četiri od 16 ministarstava. Trenutno je jedna žena premijerka na nivou kantonalne vlasti u BiH. Zastupljenost žena u kantonalnim vladama je 22,22% (20 žena od ukupno 95 ministarskih pozicija). Na Lokalnim izborima 2020. godine izabrano je ukupno 3.319 političkih zvaničnika, od čega 18,9% žena (627 žena i 2.692 muškarca). Ove brojke uključuju 137 izabranih gradonačelnika i pet gradonačelnica.⁹⁰ Žene iz manjina gotovo da nisu zastupljene u procesima donošenja odluka.⁹¹

Studija iz 2020. godine pokazala je da su žene zastupljene sa 23% u upravljačkim strukturama javnih preduzeća na nivou BiH (20% u FBiH, 15% u RS i 33% u BDBiH). Na poziciji generalnog direktora javnih preduzeća u BiH 5,55% je žena.⁹² Među 10 najviše rangiranih kompanija na berzi u BiH u trogodišnjem periodu 2020.-2022. godina, žene su u rukovodećim strukturama bile zastupljene sa 15,5%, a muškarci sa 84,5%. Samo jedna od 10 kompanija imala je ženu predsjednicu.⁹³ Ovo potvrđuje ranije nalaze Agencije za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine o ženama koje dotiču stakleni plafon na tržištu rada u BiH.⁹⁴

U 2020., 2021. i 2022. godini žene su predstavljale jednog od četiri člana Upravnog odbora Javnog radiotelevizijskog servisa BiH,⁹⁵ dok među članovima Vijeća Regulatorne agencije za komunikacije BiH

u godinama 2020., 2021. i 2022. nije bilo žena.⁹⁶ Nadalje, na uzorku najviše finansiranih olimpijskih sportova, žene nisu zastupljene kao predsjednice upravnih odbora sportskih saveza, dok je od 17 zamjenika predsjedavajućeg upravnog odbora samo jedna žena.⁹⁷

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Moć

Zakon o ravnopravnosti spolova reguliše učešće u javnom životu tako što državnim organima nameće obavezu da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u procesima upravljanja, donošenja odluka i predstavljanja na svim nivoima organizacije, uključujući političke stranke, pravna lica sa javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu države ili su pod kontrolom države. Ovo se odnosi i na imenovanja u izvršnoj vlasti, strukturama upravljanja javnim preduzećima i lokalnim zajednicama. Ravnopravna zastupljenost spolova definisana je kao najmanje 40% zastupljenosti manje zastupljenog spola, a Zakonom je propisano da su odgovorni subjekti dužni da usvoje privremene posebne mjere u cilju postizanja ravnopravne zastupljenosti spolova.

Izborni zakon BiH⁹⁸ usklađen je sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i propisuje da se ravnopravna zastupljenost spolova osigurava sa najmanje 40% zastupljenosti na kandidatskim listama. Izborni zakon također reguliše i obavezan redoslijed na kandidatskim listama za kandidate različitog spola. Izmjene Izbornog zakona iz 2016. godine dovele su do povećanje praga za dodjelu mandata pojedinačnim kandidatima na stranačkim listama sa 5% na 10% na lokalnom (opštinskom) nivou i sa 5% na 20% na višim nivoima.

90 Izvještaj o provođenju Lokalnih izbora 2020. godine, CIK BiH, 2021., str. 72 i 73., Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

91 Evropska komisija (2020).

92 Dizdar, A. (2020), citirano u UN Women (2021).

93 Iz baze podataka EIGE, dostupno na <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/wmidm>.

94 Dostupno na <https://arsbih.gov.ba/stakleni-krov-na-trzistu-rada/>.

95 Iz baze podataka EIGE, dostupno na <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/wmidm>.

96 Izvor: <https://www.rak.ba/hr/organisation-structure>.

97 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022).

98 Izborni zakon Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj: 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16).

Ova mjera značajno je uticala na učešće žena, posebno na kantonalnom nivou. Predložene izmjene i dopune Zakona o Vijeću ministara BiH koje predviđaju 40% zastupljenosti manje zastupljenog spola u sastavu Vijeća ministara još nisu usvojene.⁹⁹

GAP BiH predviđa mjere za postizanje ravnopravne zastupljenosti spolova u izradi politika i donošenju odluka na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.¹⁰⁰ Ovo uključuje redovno održavanje i ažuriranje statističkih evidencija razvrstanih po spolu u vezi sa kandidatskim listama, rezultatima izbora na svim nivoima vlasti, te zastupljenosti žena i muškaraca u izvršnoj vlasti, javnoj upravi, pravosuđu i diplomatiji, kao i provođenje rodne analize i istraživanja o učešću žena i muškaraca u javnom životu i donošenju odluka. Ovo je propisano s ciljem stvaranja okruženja za razvoj i provođenje mjera za ujednačavanje zastupljenosti spolova u javnom životu i odlučivanju, uz organizovanje obuka radi jačanja kapaciteta političkih stranaka s ciljem povećanja broja žena u javnom životu i odlučivanju na svim nivoima. GAP BiH uzima u obzir ulogu medija u jačanju učešća žena u politici i odlučivanju te ističe ulogu medija u provođenju promotivnih aktivnosti, informativnih kampanja i kampanja za podizanje svijesti javnosti o važnosti ravnopravne zastupljenosti spolova na svim nivoima političkog i odlučivanja u javnom životu. Agencija za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Gender centri, u partnerstvu sa međunarodnim donatorima i civilnim društvom, provode kampanje podizanja svijesti javnosti, posebno pred izbore, promovišući ulogu kandidatkinja.

Rodni profil BiH navodi da je pravosuđe jedina grana vlasti u BiH u kojoj žene nisu nedovoljno zastupljene, a Strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu Bosne i Hercegovine usvojena je od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH.¹⁰¹ Treba napomenuti da je jedan od strateških prioriteta Akcionog plana BiH za implementaciju Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ 2018-2022.¹⁰² „povećano učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka“. Akcioni plan za period 2023.-2027. je izrađen, ali još nije usvojen.

Preduzetništvo žena u BiH adresirano je posebnim strateškim dokumentima. FBiH i RS usvojili su strateške dokumente o preduzetništvu žena, konkretnije Akcioni plan za razvoj poduzetništva žena u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2018. – 2020.¹⁰³ i Strategiju Razvoja preduzetništva žena Republike Srpske za period 2019-2023.¹⁰⁴ OECD¹⁰⁵ napominje da je politika o preduzetništvu žena poboljšana od 2016. godine, ali i da bi veća koordinacija koja uključuje sve nadležne organe, kao i razmjena dobre prakse i znanja, pomogla širem ekosistemu preduzetništva žena. Prema procjeni OECD-a iz 2019. godine, uključivanje preduzetništva žena u šire ekonomske politike je slabo.

99 Amandmani dostupni na: <https://bit.ly/3yyDGnt>.

100 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023).

101 Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (2020).

102 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2017).

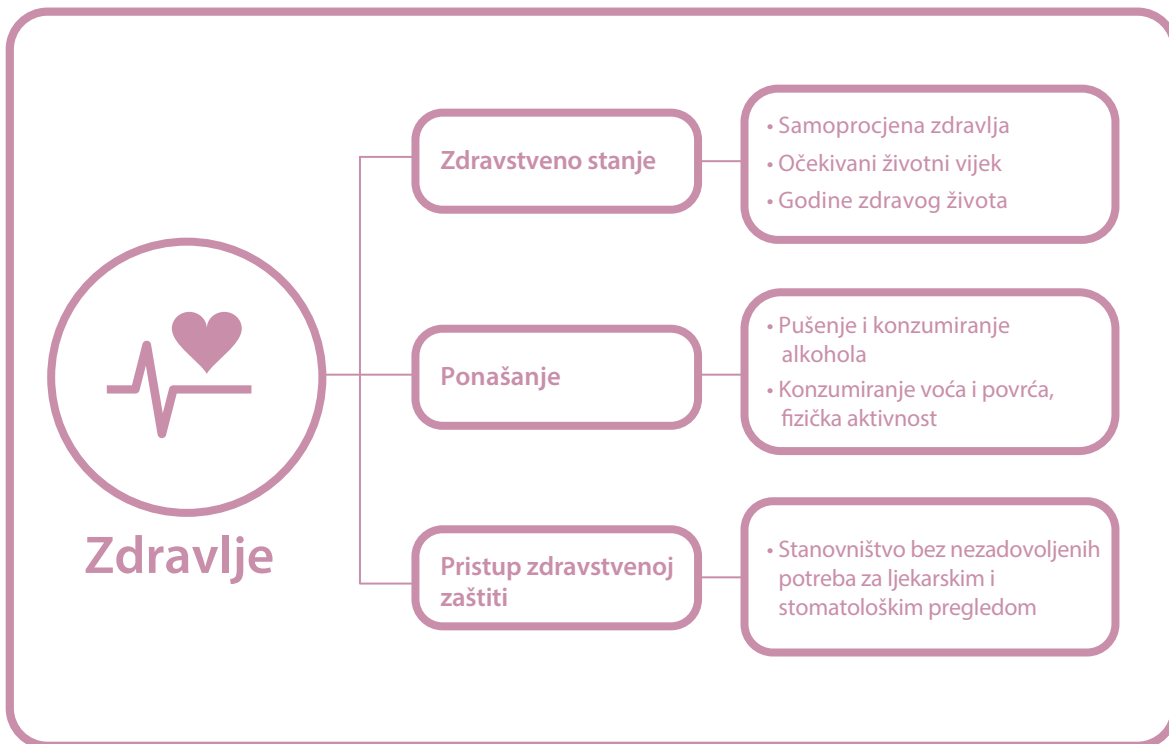
103 Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018).

104 Vlada Republike Srpske (2019).

105 OECD et al . (2019), str. 541, citirano u UN Women (2021).

3.6. Domen Zdravlje

Dijagram 8 Domen Zdravlje Indeksa rodne ravnopravnosti, sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

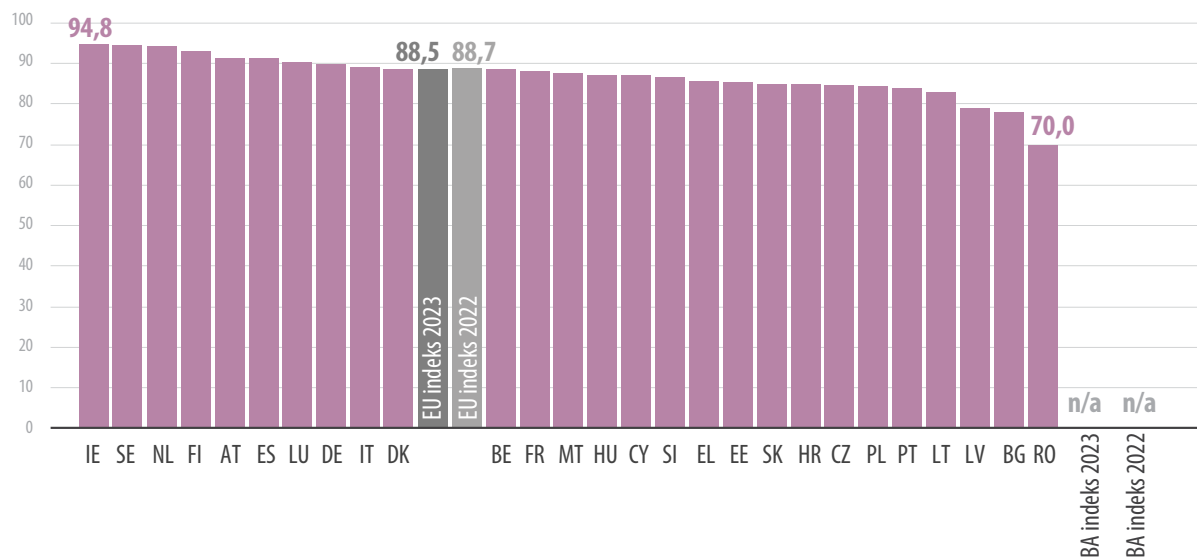

Rezultati indeksa

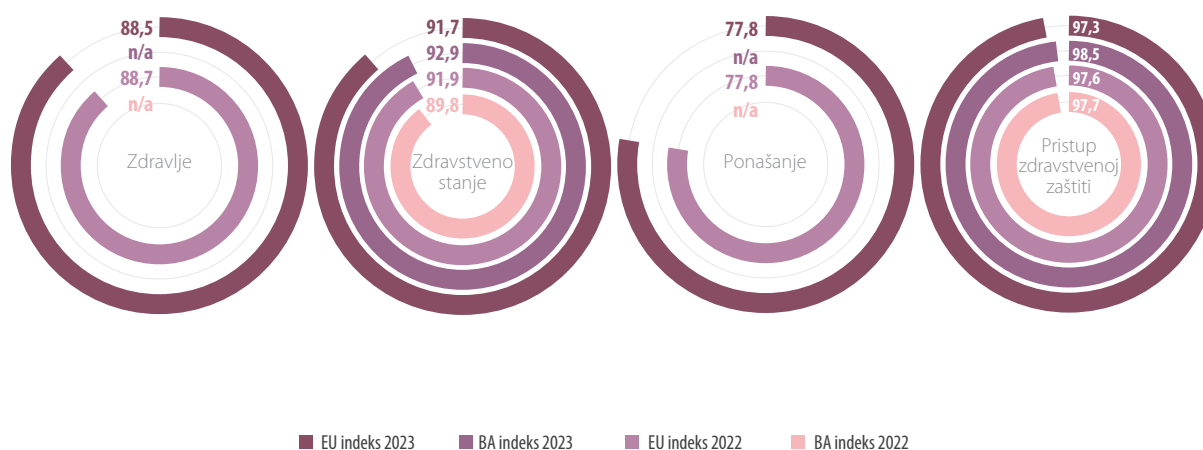
U domenu Zdravlje, rodne nejednakosti se mjere u tri poddomena: zdravstveno stanje, ponašanje i pristup zdravstvenoj zaštiti. Poddomen koji se odnosi na zdravstveno stanje uključuje pokazatelj subjektivne procjene zdravlja žena i muškaraca, očekivani životni vijek pri rođenju i broj očekivanih godina zdravog života pri rođenju. Poddomen Ponašanje uključuje pokazatelje koji mjere prevalencu modela ponašanja koji predstavljaju rizik za zdravlje, kao što su pušenje i konzumiranje alkohola, te prevalencu modela zdravog ponašanja – konzumiranje voća i povrća i fizička aktivnost. Poddomen Pristup se mjeri procentom ljudi koji prijavljuju nezadovoljene ljekarske i/ili stomatološke potrebe.

Rezultati za poddomene Zdravstveno stanje i Ponašanje izračunati su za BiH. U ovim poddomenima, BiH postiže 92,9 boda u poddomeenu Zdravstveno stanje (3,1 bod više u odnosu na izvještaj iz 2022. godine – 89,8) i 98,5 boda u poddomeenu Ponašanje (0,8 bodova niže u odnosu na izvještaj iz 2022. godine – 97,7). Ovo se upoređuje sa prosječnim rezultatima za EU za 2023. godinu od 91,7 odnosno 97,3 za poddomene Zdravstveno stanje i ponašanje. U poddomeenu Zdravstveno stanje, BiH se rangira 3,9 bodova niže od najbolje rangirane Irske (96,8) i 12,3 boda više od najniže rangirane Latvije (80,6). U poddomeenu Ponašanje, BiH se rangira 1,3 boda niže od najbolje rangirane Njemačke (99,8) i 5 bodova više od najniže rangirane Grčke (93,5).

Grafikon 15 Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Zdravlje za EU-27 (2023, podaci iz 2021. i 2019. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2019. godine)

Grafikon 16 Indeks rodne ravnopravnosti u domeni Zdravlje za EU-27 (2023, podaci iz 2021. i 2019. godine; 2022, podaci iz 2020. i 2019. godine) i poređenja sa Bosnom i Hercegovinom u poddomenima Zdravstveno stanje i Pristup zdravstvenoj zaštiti (2023, podaci iz 2021. godine.; 2022, podaci iz 2015. godine)

Drugi statistički podaci za BiH

Prema službenim statistikama, žene u Bosni i Hercegovini žive 5,2 godine duže od muškaraca, pri čemu je prosječni životni vijek žena u trenutku smrti 77,4 godine, a muškaraca 72,2 godine (podaci za 2022. godinu).¹⁰⁶ Prema izračunu za Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 (podaci iz 2021. godine), očekivani životni vijek pri rođenju u državi je 74,8 (77,5 za žene i 72,2 za muškarce). U 2022. godini žene su značajno nadmašile muškarce po broju umrlih od endokrinih i metaboličkih oboljenja sa poremećajima u ishrani i bolesti cirkulatornog sistema. S druge strane, muškarci značajno nadmašuju žene po broju umrlih od neoplazmi, bolesti respiratornog sistema, bolesti probavnog sistema, kao i COVID-19. Najnovija statistika iz 2022. godine ukazuje na ukupno pet žena koje su umrle u trudnoći, porođaju i puerperijumu.¹⁰⁷

Podaci o seksualnom i reproduktivnom zdravlju u BiH su ograničeni.¹⁰⁸ Zavodi za javno zdravstvo su zaduženi za prikupljanje podataka i izradu statističkih izvještaja, ali se ti podaci ne smatraju potpuno pouzdanim usljed kombinacije više faktora, među kojima su problemi otkrivanja i prijavljivanja bolesti i intervencija, te dosljednost izvještavanja od pojedinačnih izvora podataka. Prevalencija pobačaja je nepoznata, a praćenje smrtnosti porodilja ima određene nedostatke.¹⁰⁹ Najrecentnije Istraživanje višestrukih pokazatelja (eng. Multiple Indicator Cluster Survey - MICS) i istraživanje za romsku populaciju u BiH provedena su 2011.-2012. godine, a objavljena 2013. godine. Nadalje, sveobuhvatno Demografsko i zdravstveno istraživanje još uvijek nije provedeno od strane statističkih agencija.

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlje

U skladu sa zakonima, zdravstvena zaštita je u principu dostupna svima bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Međutim, BiH ne raspolaže opštim i sveukupnim zdravstvenim strategijama, nego pojedinačne administracije formulišu specifične strategije fokusirane na pojedinačna zdravstvena pitanja odnosno posebne ciljne grupe. Ove strategije generalno uključuju potrebe žena kao posebne ciljne grupe.

Vlada FBiH usvojila je Strategiju za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u 2010. godini za period 2010.-2019.¹¹⁰ U FBiH je izrađen Strateški okvir za seksualno i reproduktivno zdravlje za period 2020.-2026. godina. Najnovija Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj usvojena je 2019. godine za period od 2019. do 2029. godine.¹¹¹ Ova strategija razmatra posebne potrebe žena i ranjivosti marginalizovanih grupa, te se fokusira na planiranje porodice, zdravlje majke, reproduktivno zdravlje i prevenciju spolno prenosivih bolesti, usluge i informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, kao i na seksualno i reproduktivno zdravlje u kriznim situacijama.

Nekoliko setova kliničkih vodiča (Smjernice za izradu kliničkih vodiča, Klinički vodič za postporođajno krvarenje (PPH), Klinički vodič za preeklampsiju, Kliničke vodič za antenatalnu zaštitu, Protokol u akušerstvu, Vodič za intrapartalnu skrb) izrađeno je u okviru Ministarstva zdravstva FBiH i Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS.¹¹²

¹⁰⁶ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023g).

¹⁰⁷ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023g).

¹⁰⁸ Karađinović, N. et al. (2019).

¹⁰⁹ UN Women (2021).

¹¹⁰ Federalno ministarstvo zdravstva (2010).

¹¹¹ Vlada Republike Srpske/Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (2019).

¹¹² Karađinović, N. et al. (2019.); informacije UNFPA BiH.

Nadalje, uloženi su napori da se uspostavi sistem nadzora za praćenje smrtnosti majki, uključujući visokorizične slučajeve tokom trudnoće i 42 dana nakon porođaja. Nadalje, elementi Minimalnog inicijalnog paketa usluga (MISP) za seksualno i reproduktivno zdravlje u krizi integrisani su u određenoj mjeri u politike seksualnog i reproduktivnog zdravlja u BiH, npr. u Strategiju za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj.¹¹³

Posebne zdravstvene politike su razvijene u kontekstu odgovora na rodno zasnovano nasilje i seksualno nasilje u toku sukoba. Do kraja 2018. izrađena su dva sveobuhvatna paketa resursa za odgovor zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje/seksualno nasilje u toku sukoba u FBiH i RS. U FBiH, paket resursa se sastoji od 12 proizvoda znanja i operativnih proizvoda, uključujući paket resursa za jačanje odgovora zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje, module obuke i materijale za odgovor zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje, psihosocijalni tretman žrtava rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja u toku sukoba, psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja, uloga mladih u zaštiti od rodno zasnovanog nasilja, općenito i u kriznim situacijama, tretman žrtava rodno zasnovanog nasilja u kriznim situacijama, te protokol na entitetskom nivou za pružanje podrške žrtvama rodno zasnovanog nasilja/seksualnog nasilja u toku sukoba.

U Republici Srpskoj, paket se sastoji od osam proizvoda znanja i rada, uključujući: 1. Paket resursa za odgovor pružalaca zdravstvenih usluga u Republici Srpskoj na rodno zasnovano nasilje, 2. Jačanje odgovora pružalaca zdravstvenih usluga u Republici Srpskoj na rodno zasnovano nasilje – Paket obuke, 3. Postupci u slučaju rodno zasnovanog nasilja u JZU Dom zdravlja Banja Luka, 4. Paket resursa za odgovor pružalaca psihosocijalnih usluga u Republici Srpskoj na rodno zasnovano nasilje, 5. Jačanje odgovora pružalaca psihosocijalnih usluga u Republici Srpskoj na rodno zasnovano nasilje – Paket obuke, 6. Psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja u porodici – Modul obuke, 7. Obuka trenera za psihosocijalni tretman počinitelaca rodno zasnovanog nasilja u porodici – Priručnik za obuku, i 8. Minimalni standardi za prevenciju i odgovor na rodno zasnovano nasilje u vanrednim situacijama – Paket obuke.¹¹⁴

113 Karađinović, N. et al. (2019).

114 Ibid; Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2019).

4. Zaključak

Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, uz podršku prelazne faze projekta „Podrška za rodnu ravnopravnost u BiH“ koju finansira Švedska, a provodi UN Women u BiH. Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 izrađen je u skladu sa metodologijom EIGE. Ovaj izvještaj je drugi ove vrste, jer je prvi Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini objavljen 2022. godine.

U ovom izvještaju su predstavljene informacije za tri puna domena Indeksa rodne ravnopravnosti – Znanje, Vrijeme i Moć i dva parcijalna domena – Rad i Zdravlje, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE – Rad, Znanje, Novac, Vrijeme, Moć i Zdravlje. Za razliku od izvještaja iz 2022. godine, ovaj izvještaj dodaje novu punu domenu Vrijeme, koja ranije nije bila izračunata zbog nedostatka dostupnih podataka. Metapodaci za Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 objašnjavaju izvore i godine informacija korištenih za izračunavanje rezultata indeksa. Podaci koji se koriste za izračunavanje rezultata uglavnom se odnose na 2020., 2021. i 2022. godinu. Poređenja u ovom izvještaju su napravljena sa Indeksom rodne ravnopravnosti EU izdatim 2023. godine, a koji koristi uglavnom podatke iz 2021. i 2022. godine.

Razlozi za izradu djelomičnog umjesto potpunog Indeksa rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri leže u nedostatku relevantnih izvora podataka, prije svega anketa i rodno raščlanjenih podataka za izračunavanje rezultata za sve domene i poddomene i sveukupnog rezultata indeksa za BiH. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Agencija za

statistiku Bosne i Hercegovine nastavljaju ulagati napore radi pribavljanja relevantnih podataka za izračun rezultata BiH u svim domenima. Indeks rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2023 predlaže moguće izvore podataka za izračunavanje preostalih rezultata za budući razvoj punog Indeksa rodne ravnopravnosti.

U domenu Znanje, BiH ima više bodova od polovine na skali 1-100 predviđenoj metodologijom EIGE, što je nešto niže (5,2 boda) od prosjeka EU. U domeni Moć, BiH također ima polovinu najboljih bodova na skali, ali je i dalje 10 bodova niže od prosjeka EU. U domenu Vrijeme, BiH ima rezultate ispod sredine skale od 1-100, a poređenje sa prosjekom EU nije moguće zbog različitih metodologija istraživanja. U domenu Rad, poddomenu Učešće, BiH ima znatno niže rezultate od prosjeka EU. U domenu Zdravlje, poddomeni Status i Pristup, rezultati BiH su u velikoj mjeri uporedivi sa prosjekom EU.

Rezultati u BiH ukazuju na prostor za unapređenje u svim oblastima rodne ravnopravnosti, ali uglavnom u domenima Znanje, Moć i Rad. Treba napomenuti da je rezultat za poddomen Učešće u domenu Rad smanjen za 1,4 boda u odnosu na izvještaj iz 2022. godine. U domenu Znanje, rezultat je smanjen za 0,3 boda u odnosu na izvještaj iz 2022. godine, a za 2,1 bod u domenu Moć. Rezultat indeksa je povećan u poddomenu Status u domenu Zdravlje za 3,1 bod u odnosu na izvještaj iz 2022. godine, dok je u poddomenu Pristup smanjen za 0,8 bodova.

BiH raspolaže sveobuhvatnim politikama rodne ravnopravnosti i punom mrežom gender institucionalnih mehanizama. Razvijene su posebne sektorske politike u oblastima obrazovanja i cjeloživotnog učenja, iako sa neujednačenim nivoom integracije rodne analize i mjera rodne ravnopravnosti. Politike za rodnu ravnopravnost su uglavnom uspostavljene u domenu Politička moć,

uz konstantne napore institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost za dalje unapređenje zakonodavstva koje se tiče političkog učešća žena. Postoje i posebne politike za ekonomsko osnaživanje žena, uglavnom u cilju jačanja preduzetništva žena, ali su potrebni konstantni naponi za unapređenje rodne ravnopravnosti u oblastima ekonomske i društvene moći. Zapošljavanje i ekonomske politike u BiH prepoznaju nedovoljnu zastupljenost žena u zapošljavanju, ali generalno ne postoje strateške veze između zapošljavanja žena i ekonomskog razvoja zemlje. U domenu Zdravlje, jedine rodno odgovorne politike su one koje se odnose na seksualno i reproduktivno zdravlje i prava žena, dok druge politike tek treba da dožive integrisanje rodne perspektive uz punu analizu implikacija zdravstvenih politika i zdravstvenih usluga na žene i muškarce. Politike koje se odnose na brigu i društvene aktivnosti u kontekstu rodne ravnopravnosti i pomirenja privatnog i profesionalnog života u velikoj mjeri nedostaju, osim kako je to predviđeno GAP-om BiH. U oblasti Novac, budući izgledi izračunavanja rezultata neminovno će pokrenuti pitanje adekvatnosti i nivoa rodne osviještenosti politika BiH u ovoj oblasti.

Očekuje se da će informacije za pune domene Znanje, Vrijeme i Moć, kao i dostupni rezultati za poddomene Rad i Zdravlje, u Indeksu rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini poslužiti kao čvrsta baza dokaza za kreiranje buduće politike i unapređenje politika i prakse u svim sferama života u cilju postizanja višeg nivoa ravnopravnosti spolova u BiH. Rad na izračunavanju svih šest punih domena u skladu sa metodologijom EIGE omogućit će dalja poređenja BiH sa prosjekom EU, pojedinačnim državama članicama EU i zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama iz regije, u cilju postizanja standarda rodne ravnopravnosti EU, transformacije društva, smanjenja rodnog jaza i poboljšanja kvaliteta života svih građana.

Bibliografija

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2023). Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2023. - 2027. godine. Dostupno na <https://bit.ly/3Sr285n>.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020). Uticaj rodne podjele porodičnih i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena u Bosni i Hercegovini. Dostupno na <https://bit.ly/3c4lgSR>.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2019). Izvještaj o implementaciji Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine 2018-2022. godina (izvještajni period: novembar 2018 – septembar 2019). Dostupno na <https://bit.ly/3lzm5QQ>.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2017). Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine. Dostupno na <https://bit.ly/3P6f8cv>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023a). Demografija i socijalne statistike. Anketa o radnoj snazi, 2022. godina. Dostupno na <https://shorturl.at/imnN2>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023b). Demografija i socijalne statistike. Visoko obrazovanje u školskoj 2022/2023. godini. Dostupno na <https://bit.ly/3Ob2zOJ>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023c). Kultura i umjetnost 2022. Dostupno na <https://bit.ly/3SpQ0BG>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023d). Demografija i socijalne statistike. Statistika nacionalnih zdravstvenih računa. Dostupno na <https://bit.ly/3u4u5Xq>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023e). Nauka, tehnologija i digitalno društvo. Istraživanje i razvoj, 2022. Dostupno na <https://bit.ly/4b94Un1>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023f). Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini 2022. Dostupno na <https://bit.ly/3vJYMI7>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2023g). Demografija 2022. Dostupno na <https://shorturl.at/hsKLR>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022). Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini. Dostupno na <https://bit.ly/3lesAcm>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022a). Demografija i socijalne statistike. Anketa o radnoj snazi, 2021. godina. Dostupno na <https://bit.ly/3St5F3h>.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016). Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. – rezultati popisa. Dostupno na <https://bit.ly/3ALrXVe>.

Agencija za statistiku BiH (2018). Anketa o potrošnji domaćinstava u Bosni i Hercegovini 2015. Dostupno na <https://bit.ly/3nW3PYD>.

CEDAW komitet (2019). Zaključna napomene o šestom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine. Dostupno na <https://bit.ly/3OYM8FA>.

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (2023). Program ekonomskih reformi Bosne i Hercegovine 2023. - 2025. Dostupno na <https://bit.ly/48GfJLX>.

European Institute for Gender Equality (2023) Gender Equality Index 2023/Towards a green transition in transport and energy. Luxembourg: Publications Office of the European Union [Evropski institut za rodnu ravnopravnost. Indeks rodne ravnopravnosti 2023/Ka zelenoj tranziciji u transportu i energetici]. Dostupno na <https://bit.ly/42ok2cx>.

Evropska komisija (2023). Radni dokument osoblja Komisije: Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023. SWD (2023) 691 final. Dostupno na <https://bit.ly/3Tcf4we>.

Evropska komisija (2021). Radni dokument osoblja Komisije: Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2021. SWD (2021) 291 final. Dostupno na <https://bit.ly/48wrluE>.

Evropska komisija (2020). Radni dokument osoblja Komisije: Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020. SWD (2020) 350 final. Dostupno na <https://bit.ly/3ljkmJ>.

Evropska komisija (2019). Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću: Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. COM (2019) 261 final. Dostupno na <https://bit.ly/3IAOk2F>.

Strategija zapošljavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2023-2030). „Službene novine Federacije BiH“ broj: 93/2023. Dostupno na <https://bit.ly/3UTgkpg>.

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018). Akcioni plan za razvoj poduzetništva žena u Federaciji Bosne i Hercegovine (2018-2020). Dostupno na <https://bit.ly/3yZogS4>.

Federalno ministarstvo zdravstva (2010). Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine 2010-2019 godina. Dostupno na <https://bit.ly/3z1w4Lz>.

Gender Equality Index for the Republic of Albania (2020) [Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Albaniju]. Dostupno na <https://bit.ly/3lxS6J3>.

Gender Equality Index for North Macedonia (2019) [Indeks rodne ravnopravnosti za Sjevernu Makedoniju]. (Dostupno na <https://bit.ly/3lxSlhV>).

Indeks rodne ravnopravnosti za Sjevernu Makedoniju 2022. Dostupno na <https://shorturl.at/acBFK>.

Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji 2021. Digitalizacija, budućnost rada i rodna ravnopravnost. Dostupno na <https://bit.ly/49Srq24>.

Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2019. godina. Dostupno na <https://bit.ly/3Tf62yE>.

Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2023. godina. Dostupno na <https://bit.ly/48CWCKO>.

Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji. Merenje rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji 2016. Dostupno na <https://bit.ly/3SWey4n>.

Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji. Merenje rodne ravnopravnosti u Srbiji 2014. Dostupno na <https://bit.ly/3TITBIC>.

Izborni zakon Bosne i Hercegovine (" Službeni glasnik BiH", broj: 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16).

Karađinović , N. (2022). Na putu ka Indeksu rodne ravnopravnosti Bosna i Hercegovina 2022. Sarajevo: Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena. Dostupno na <https://bit.ly/49w7brd>.

Karađinović , N. i dr. (2019). UNFPA Country Program Evaluation Bosnia and Herzegovina [Evaluacija programa UNFPA u Bosni i Hercegovini]. Dostupno na <https://bit.ly/3O4pXdZ>.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2016). Strategija razvoja nauke u Bosni i Hercegovini 2017-2022. Dostupno na <https://shorturl.at/duLV0>.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2015). Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u BiH za period 2016. - 2026. Dostupno na <https://bit.ly/3lxqL9U>.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2014). Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014. - 2020. Dostupno na <https://bit.ly/3yyGrFu>.

Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske (2023). Omladinska politika Republike Srpske od 2023. do 2027. godine. Dostupno na <https://shorturl.at/chtwN>.

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske (2020). Strategija obrazovanja odraslih u Republici Srpskoj za period 2021-2031. godine. Dostupno na <https://shorturl.at/btBE1>.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020). Akcioni plan Bosne i Hercegovine za društvenu inkluziju Roma i Romkinja za period 2021. - 2025. godine. Dostupno na <https://bit.ly/3c3vjsl>.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (godina nije navedena). Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2017-2026. Dostupno na <https://rb.gy/oyygr>.

Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2023). Plate, zaposlenost i nezaposlenost 2023. Dostupno na <https://rb.gy/06rzhn>.

Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2017). Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srpskoj 2013. godine. Rezultati popisa: gradovi, opštine, naseljena mjesta. Dostupno na <https://bit.ly/3nXqldU>.

Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini (2020). Dostupno na <https://bit.ly/49uqgdB>.

UN Women (2021). Rodni profil zemlje Bosna i Hercegovina. Sarajevo, Bosna i Hercegovina. Dostupno na <https://bit.ly/3uQHkeA>.

UN Women (2021a). Profil rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini. Sarajevo, Bosna i Hercegovina. Dostupno na <https://bit.ly/3Ten6oj>.

UNDP (2020). Socijalna uključenost u Bosni i Hercegovini: Nacionalni izvještaj o humanom razvoju za 2020. godinu. Dostupno na <https://bit.ly/48DOK2C>.

Ustav Bosne i Hercegovine. Dostupno na <https://bit.ly/3UVLNqV>.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020). Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine (2021-2027). Dostupno na <https://bit.ly/3yyWGSR>.

Vlada Republike Srpske (2021). Strategija razvoja predškolskog, osnovnog i srednjeg vaspitanja i obrazovanja Republike Srpske za period 2022–2030. godine. Dostupno na <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/media/vijesti/Pages/nova-strategija-obrazovanja.aspx>.

Vlada Republike Srpske (2019). Strategija razvoja preduzetništva žena Republike Srpske za period 2019–2023. godine. Dostupno na <https://rb.gy/5wvueu>.

Vlada Republike Srpske/Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (2019). Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj za period od 2019. do 2029. godine. Dostupno na <https://rb.gy/mv75wk>.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (2020). Strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu Bosne i Hercegovine. Dostupno na <https://bit.ly/42U1K2Y>.

Voluntary Review - Implementation of Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals in Bosnia and Herzegovina [Izveštaj o dobrovoljnom nacionalnom pregledu BiH - Dobrovoljni pregled - Implementacija Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini] (2019). Dostupno na <https://bit.ly/2XkyS5z>.

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj : 16/03, 102/09 i 32/10).

Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH“, broj : 59/09 i 66/16).

Zavod za statistiku FBiH (2023). Tržište rada (zaposlenost, plaće i troškovi rada), decembar 2022. Dostupno na <https://shorturl.at/eACE5>.

Zavod za zapošljavanje Republike Srpske (2022). Akcioni plan zapošljavanja u Republici Srpskoj za 2022. godinu. Dostupno na <https://rb.gy/h6n1m5>.

Aneks Metapodaci – Izvori i godine informacija po domenima, poddomenima i pokazateljima

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Posao	Učešće	Ekvivalent punog radnog vremena	Anketa o radnoj snazi (LFS), BHAS	2021
		Trajanje radnog vijeka	Anketa o radnoj snazi (LFS) i Demografija BHAS	2021
	Segregacija i kvalitet rada	Segregacija po sektorima	Nije izračunato Anketa o radnoj snazi (LFS) je predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Mogućnost uzimanja odsustva	Nije izračunato Anketa o radnim uslovima u Evropi (EWCS) je predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Indeks karijerne perspektive	Nije izračunato Anketa o radnim uslovima u Evropi (EWCS) je predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Novac	Finansijski resursi	Srednja mjesečna zarada	Nije izračunato Anketa o strukturi prihoda (SES) je predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Srednji ekvivalentni neto prihod	Nije izračunato Anketa o prihodima i uslovima života (SILC) je predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
	Finansijska situacija	Bez rizika od siromaštva	Nije izračunato Anketa o prihodima i uslovima života (SILC) je predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer S80/S20)	Nije izračunato Anketa o prihodima i uslovima života (SILC) je predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Znanje	Nivo obrazovanja i učešća	Diplomanti-ce tercijarnog obrazovanja	Anketa o radnoj snazi (LFS), BHAS	2021
		Osobe koje učestvuju u formalnom i neformalnom obrazovanju	Anketa o radnoj snazi (LFS), BHAS	2021
	Segregacija	Studenti tercijarnog nivoa obrazovanja u oblastima obrazovanja, zdravstva i staranja, prirodnih nauka i umjetnosti	Obrazovanje, BHAS	2021

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Vrijeme	Briga i njega	Briga o djeci, starim i osobama sa invaliditetom	Anketa o potrošnji domaćinstava, BHAS	2021
		Kuhanje i/ili rad u domaćinstvu	Anketa o potrošnji domaćinstava, BHAS	2021
	Društvene aktivnosti	Angažman u sportskim, kulturnim i drugim aktivnostima u slobodno vrijeme	Anketa o potrošnji domaćinstava, BHAS	2021
		Uključenost u dobrovoljne ili humanitarne aktivnosti	Anketa o potrošnji domaćinstava, BHAS	2021

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Moć	Politička moć	Ministarska mjesta	EIGE Baza podataka rodne statistike – Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Vijeće ministara BiH i uključuju ministre i zamjenike ministara	Trogodišnji prosjek (2020, 2021, 2022)
		Članovi-ce parlamenta	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Predstavnički dom i Dom naroda Parlamenta BiH	Trogodišnji prosjek (2020, 2021, 2022)
		Regionalna skupština	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Zastupnički dom Parlamenta FBiH i Narodnu skupštinu RS, te lokalna vijeća (samo za 2000. godinu)	3 godine (2020, 2021, 2022)
	Ekonomska moć	Najveće kompanije	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka	3 godine (2020, 2021, 2022)
		Centralna banka	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci Centralne banke BiH	3 godine (2020, 2021, 2022)
	Društvena moć	Istraživanje	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci Ministarstva civilnih poslova BiH/ Sektora za nauku i kulturu	3 godine (2020, 2021, 2022)
		Mediji	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Javni RTV servis BiH	3 godine (2020, 2021, 2022)
		Sportske organizacije	EIGE Baza podataka rodne statistike - Žene i muškarci u donošenju odluka	3 godine (2020, 2021, 2022)

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Zdravlje	Pristup zdravstvenoj zaštiti	Stanovništvo bez nezadovoljnih potreba za ljekarskim i stomatološkim pregledom	Anketa o potrošnji kućanstava (HBS) – modul o zdravlju, BHAS	2015
	Ponašanje	Pušenje i konzumiranje alkohola	Nije izračunato HBS je predviđen kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Konzumiranje voća i povrća, fizička aktivnost	Nije izračunato HBS je predviđen kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj u nedostatku Europske ankete o zdravstvenom intervjuu (EHIS)	
	Zdravstveno stanje	Samoprocjena zdravlja	Anketa o budžetu domaćinstva (HBS) – modul o zdravlju, BHAS	2021
		Očekivani životni vijek	Demografija, BHAS	2021
		Godine zdravog života	HBS i Demografija, BHAS	2021

